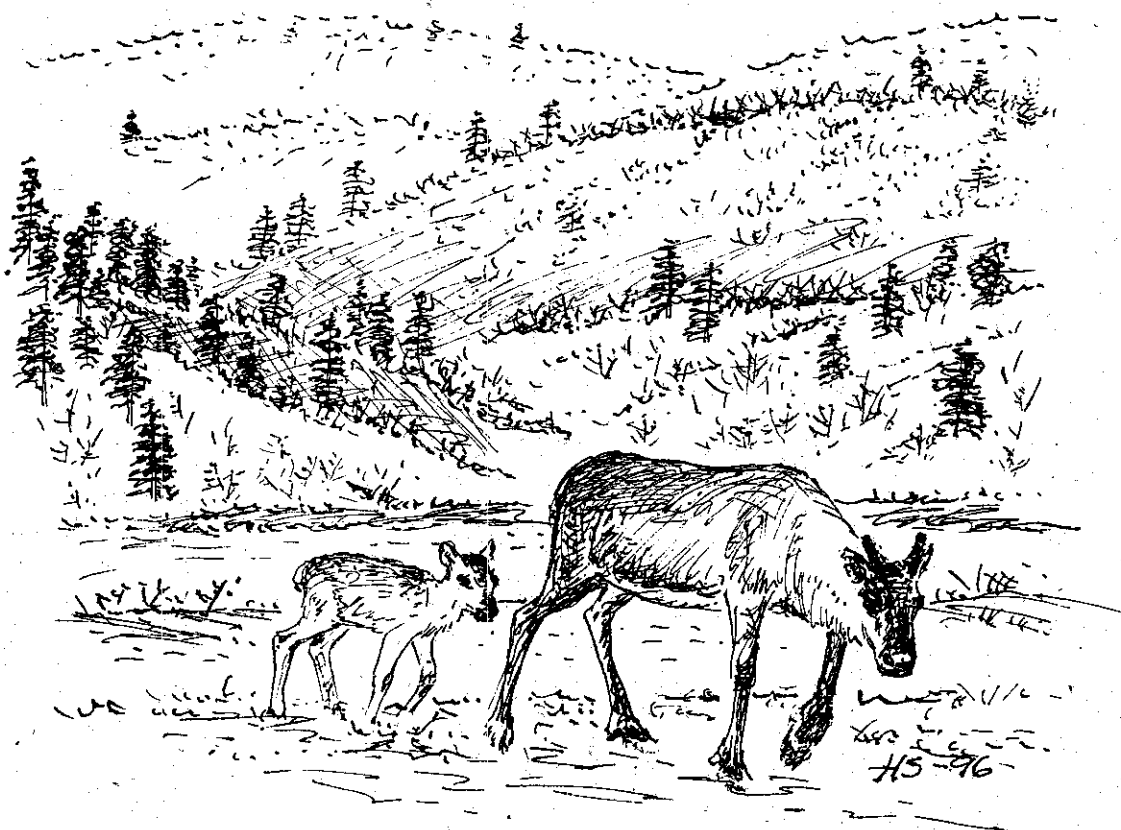

Hammasstunturin erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma

Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B, No 32

Hammastunturin erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma

METSÄHALLITUS
Luonnonsuojelu

ESIPUHE

Erämaalaki (62/1991) velvoittaa Metsähallituksen laatimaan erämaa-alueille hoito- ja käyttösuunnitelmat. Hoito- ja käyttösuunnitelma perustuu erämaasta ja sen käytöstä tehtyihin selvityksiin ja tutkimuksiin. Niistä on koottu erillinen moniste, jota kutsutaan perusselvitykseksi.

Suunnitelmaa on laadittu ns. osallistuvan suunnittelun periaatteella. Työ alkoi avoimella kuulemistilaisuudella toukokuussa 1991. Siinä eri viranomaiset ja yhteisöt sekä yksityiset esittivät toiveitaan. Työn aikana on kuultu erityisesti poro-isäntiä, kullankaivajia ja tutkijoita. Luonnonsuojelun ja matkailun näkemykset ovat tulleet esille pääasiassa yksityisten henkilöiden ja julkisen keskustelun kautta.

Työtä on ohjannut suunnitteluryhmä. Siihen kuuluivat Voitto Tervahauta Inarin kunnan edustajana ja Sampo Parkkonen sekä Olavi Tuohisaari Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen edustajina. Juha Guttorm Saamelaisvaltuuskunnasta oli suunnitteluryhmässä asiantuntijajäsenenä. Suunnitteluryhmän lisäksi työtä on ohjannut Metsähallituksen luonnonsuojelun keskusyksikkö.

Erämaalaki asettaa selkeitä rajoituksia erämaan käytölle. Hoito- ja käyttösuunnitelma täsmentää näitä lain kohtia. Täten metsien käsittelyn, luonnonsuojelun, retkeilyn ja maanvuokrauksen sekä -luovutuksen suunnitelmat sisältävät merkittäviä erämaan hoitoa ja käyttöä ohjaavia päätösesityksiä.

Erämaalaki ei säätele esimerkiksi porotaloutta, metsästystä, kalastusta, keräilyä, maastoliikennettä ja metsäpalojen torjuntaa. Koska näillä toimilla on kuitenkin merkitystä alueen erämaaluonteen säilyttämiseksi, suunnitelmaan on sisällytetty myös niitä koskevat Metsähallituksen voimassa olevat päätökset ja suunnitelmat. Jos asia ei ole yksin Metsähallituksen päätettävissä, esimerkiksi metsäpalojen torjunta, suunnitelma sisältää kannanottoja tarvittavista toimenpiteistä. Kannanotoilla halutaan tuoda asia päättäjien tiedoksi.

Asioiden monipuolisella tarkastelulla on pyritty tuomaan erämaakysymys lähelle tavallista ihmistä. Erämaan käyttäjän tulee tietää, mitä erämaassa voi tehdä ja mitä siellä ei voi tehdä.

Hammastunturin erämaan suunnitelma on ensimmäinen valmistunut hoito- ja käyttösuunnitelma. Siksi sen laatimisessa on jouduttu miettimään asioita koko suunnitelmasarjan osalta, esimerkiksi jäsentelyä, asioiden esitystapaa ja painotusta sekä eri kokonaisuuksien yhteensovittamista. Muissa suunnitelmissa on ehkä mahdollisuus esittää asiat lyhyemmin, vähemmin perusteluin ja johdannoin.

SISÄLLYS

1	ERÄMAALAIN TAVOITTEET	9
1.1	Suomalainen erämaakäsite	9
2	ERÄMAALAIN TAVOITTEIDEN YHTEENSOVITTAMINEN HAMMAS- TUNTURIN ERÄMAASSA	10
2.1	Saamelaiskulttuurin turvaaminen	10
2.2	Ydinosa ja laitaosa	12
3	METSÄSTYS JA RIISTANHOITO	12
4	KALASTUS JA KALAVESIEN HOITO	14
5	KERÄILY	15
6	POROTALOUS	15
7	KAIVOSTOIMINTA, KULLANKAIVU JA MAA-AINESTEN OTTO	16
7.1	Kaivostoiminta ja kullankaivu	16
7.2	Kulta- ja kulttuurihistorian säilyttäminen ja entisöinti	18
7.3	Maa-ainesten otto	18
8	METSÄTALOUS	19
8.1	Erämaalain tarkoitusten ja metsätalouden yhteensovittaminen	19
8.2	Metsätalouden liiketaloudelliset edellytykset erämaametsissä	20
8.3	Luonnonmukaisesti hoidettavien metsien rajausta	21
8.4	Luonnontilaisina säilytettävät ja luonnonmukaisesti hoidettavat alueet	21
8.4.1	Alueiden laajuus	21
8.4.2	Alueiden yleisluonne	22
8.4.3	Alueiden puulajivaltaisuus ja kasvupaikkatyypit	22
8.4.4	Alueiden metsien ikä	24
8.5	Luonnonmukaisesti hoidettavat alueet	25
8.6	Hakkuiden laajuus ja vaikutukset pitkällä tähtäimellä	25
8.6.1	Hakkuusuunnite	25
8.6.2	Uudistamis-pinta-ala ja sen vaikutus metsien ikäraken- teeseen	26
8.6.3	Toimintakierto	26
8.7	Hakkuiden ja metsänhoitotöiden suuntaus ja laajuus kaudella 1994-2003	27
8.7.1	Hakkuut	27
8.7.2	Talvitiet	28
8.7.3	Metsänhoitotyöt	28
8.8	Luonnonmukaisesti hoidettavien alueiden maat ja metsät sekä metsien käsittelyn pääpiirteet	29
8.8.1	Kaitaselkä	29
8.8.2	Kielismaa	30
8.8.3	Kyläaapa	31

8.8.4	Peuravaarat.....	31
8.8.5	Palsi.....	32
8.8.6	Kirakka.....	32
8.8.7	Nuovakka.....	33
8.8.8	Litmuri.....	34
9	RETKEILY.....	35
9.1	Retkeilyn näkymät.....	35
9.2	Retkeilyn ohjaus.....	36
9.3	Retkeilyn rakenteet.....	37
9.3.1	Autio- ja päivätuvat.....	37
9.3.2	Varaus- ja vuokratuvat.....	37
9.3.3	Vanhat huoltamattomat kämpät ja kammit.....	39
9.3.4	Palovartijan maja Litmurvaarassa.....	39
9.3.5	Ivalojoen veneilyreitti.....	39
9.3.6	Hiihtoreitti Saariselältä Kulmakuruun.....	39
9.3.7	Moottorikelkkaurat.....	40
9.3.8	Kummitusojan ja Pahaojan polut.....	40
10	OPASTUS.....	40
10.1	Opastuksen tarkoitus.....	40
10.2	Opastuksen sisällöstä.....	41
10.3	Opastustavat ja paikat.....	41
11	LIIKENNE JA KULKUYHTEYDET.....	42
11.1	Liikenteen ja liikkumisen muodot ja oikeudet.....	42
11.2	Tieliikenne.....	42
11.2.1	Maantiet.....	42
11.2.2	Talvitiet.....	43
11.2.3	Rasitteet.....	43
11.3	Ilmailu ja vesiliikenne.....	43
11.4	Maastoliikenne.....	43
11.5	Maastoliikenne Hammastunturin erämaassa.....	44
11.5.1	Lumen aikainen maastoliikenne.....	45
11.5.2	Lumettoman maan aikainen maastoliikenne.....	46
11.6	Jokamiehenoikeudet.....	48
12	VUOKRAUS JA LUOVUTUS.....	48
12.1	Lomamaja-alueet.....	49
12.2	Kullankaivun perinteen vaalimiseen liittyvät käyttöoikeudet.....	49
12.3	Yleishyötyalueet.....	50
12.4	Luontaiselinkeinot.....	50
13	ERÄMAAN KÄYTÖN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET JA LUONNON- SUOJELU.....	51
13.1	Maankäyttömuodot ja niiden vaikutuksista luontoon.....	51
13.1.1	Porotalous.....	51
13.1.2	Metsätalous.....	52
13.1.3	Kullankaivu.....	53
13.1.4	Riistatalous ja kalatalous.....	53

13.1.5	Retkeily	53
13.2	Muu ihmisen toiminta	54
13.2.1	Metsäpalojen torjunta	54
13.2.2	Maastoliikenne	54
13.2.3	Luvaton tappaminen ja pesärosvovous	55
13.2.4	Ulkopuolelta tulevat ympäristömuutokset	55
13.3	Yhteenveto muutostekijöistä	55
13.4	Toiminta luonnon suojelemiseksi	55
13.4.1	Passiivinen luonnonsuojelu	56
13.4.2	Aktiivinen luonnonsuojelu	56
14	SUUNNITELMAN VAIKUTUKSIA	58
14.1	Seuranta	58
14.2	Metsätalous	59
14.2.1	Vaikutukset tuotannon arvoon ja työllisyyteen	59
14.2.2	Vaikutukset metsäverotukseen	60
14.3	Monikäyttö	61
14.3.1	Rakennukset ja rakenteet sekä niiden huolto. Valvonta	61
14.3.2	Investoinnit	62
15	TUTKIMUS	62
15.1	Tähänastinen tutkimus	62
15.2	Tutkimuksen tarve	63
15.3	Suomen erämaatutkimusohjelma 1993-1996	64
15.3.1	Mikä on erämaa?	64
15.3.2	Mikä on erämaiden merkitys?	65
15.3.3	Kuinka erämaita käytetään?	65
15.3.4	Kuinka erämaita tulisi hoitaa?	66
15.4	Tutkimuksen merkityksestä erämaiden käytön ohjaukselle	66
LIITTEET		67
Liite 1	Lausuntojen yhteenveto	67
Liite 2	Hammastunturin erämaan hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistuskirje	70

1 ERÄMAALAIN TAVOITTEET

1.1 Suomalainen erämaakäsite

Erämaalain (62/1991) mukainen erämaakäsite on syntynyt suomalaisesta perinteestä ja kulttuurista, mihin kuuluu kiinteä, luonnollinen ja todellinen suhde luontoon. Myös erämaan käyttö, alueesta hyötyminen, on osa tätä suhdetta. Käsite "alueen erämaaluonne" pitää meillä sisällään ihmisen läsnäolon, yleensä pyyntiasioilla, yleensä yksin tai pienessä porukassa ja yleensä melko näkymättömästi, isompia jälkiä jättämättä.

Myös suomalaiseen erämaakäsitteeseen kuuluvat kansainväliset erämaan tunnuspiirteet: syrjäisyys, tietttömyys, laajuus, asumattomuus ja huomattava luonontilaisuus.

Suomalainen erämaakäsite poikkeaa olennaisesti amerikkalaisesta erämaa-käsitteestä (wilderness) ja erämaalainsäädännöstä, joka ei ota ihmistä olennaisena osana erämaata.

Erämaalain tarkoitus on ilmaistu erämaalain ensimmäisessä pykälässä. Siinä todetaan: *Erämaa-alueita perustetaan alueiden erämaaluonteen säilyttämiseksi, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseksi sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi.*

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle erämaaliksi (HE 42/1990 vp.) on kuvattu lain yleisperustelut ja yksityiskohtaiset perustelut; toisin sanoen, mihin erämaalilla pyritään. Hallituksen esitys pohjautuu erämaakomitean mietintöön (KM 1988:33). Jatkossa viitataan eri kohdissa hallituksen esitykseen.

Erämaat muodostavat maankäytön suhteen oman, muista alueista poikkeavan ryhmänsä. Hallituksen esityksessä todetaan: "Luonnonsuojelualueet eivät käytännössä tyydytä kaikkia erämaiden luontaistalouteen ja monipuoliseen käyttöön liittyviä tarpeita. Lisäksi on tarpeellista perustaa sellaisia alueita, jotka eivät ole normaalissa talouskäytössä, mutta jotka eivät liioin olisi niin tiukasti suojeltuja kuin luonnonsuojelulain (71/23) mukaiset suojelualueet."

Erämaiden luonne talousalueiden ja luonnonsuojelualueiden välimuotona tulee esiin useassa kohdassa hallituksen esityksessä. Yhtenä osoituksena tästä on tietynasteisen metsätalouden salliminen osissa metsäerämailta: "Ehdottamalla metsän mahdollisimman luonnonmukaista käsittelyä on esityksessä voitu ehdottaa perustettavaksi laajempia erämaa-alueita kuin muuten olisi ollut mahdollista. Erämaa-alueiden eräissä osissa sallittavalla luonnonmukaisella metsänhoidolla pyritään osaltaan monipuolistamaan metsänkuvaa turvaamalla kuitenkin samalla erämaaluonteen säilyminen ja luontaiselinkeinojen harjoittaminen."

Sama periaate näkyy suhtautumisessa perinteisiin nautintaoikeuksiin: "Erämaa-alueilla ei ole tarkoitus rajoittaa nykyisiä nautintaoikeuksia" ja "Erämaa-alueiden perustamisesta ei, toisin kuin luonnonsuojelualueiden perustamisesta, myöskään aiheudu yksityiseen kansalaiseen välittömästi kohdistuvia rajoituksia." Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa hallitus toteaa: "Erämaa-alueiden luonnontilaisuuden säilyttämisen turvaamiseksi ehdotetaan lakiin otettavaksi erämaa-alueeseen kuuluvan maa-alueen luovuttamiskielto, teiden rakentamiskielto sekä kaivospiirin määräämiskielto. Muuten alueita käytettäisiin pääasiassa kutakin toimintaa sääntelevän lainsäädännön mukaisesti. Niinpä esimerkiksi poronhoitoa, metsästystä, kalastusta ja maastoliikennettä säänneltäisiin niistä annetuin yleisin säännöksin. Poltto- ja kotitarvepuun ottoa ei ole liioin tarkoitus miltään osin muuttaa nykyisestään. Myös luontaiselinkeinolakia (610/84) ja kolttalakia (611/84) sovellettaisiin edelleen erämaa-alueilla muuten kuin, että rakentaminen näiden lakien perusteella voitaisiin ohjata hoito- ja käyttösuunnitelmassa määrättyihin paikkoihin."

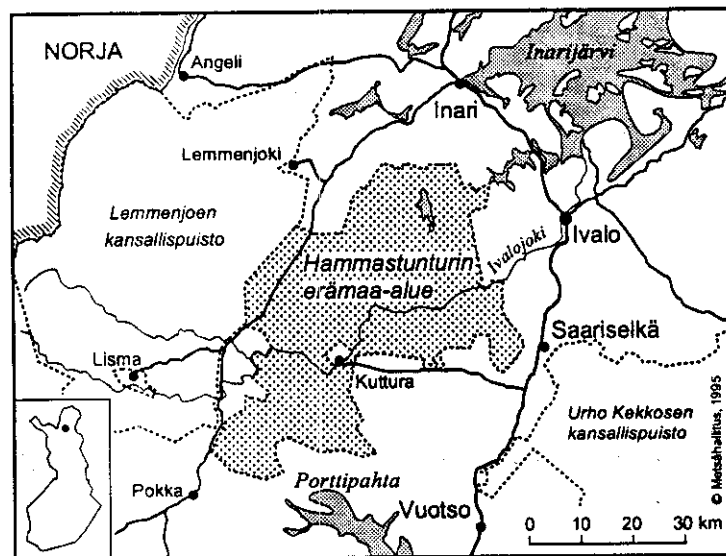
2 ERÄMAALAIN TAVOITTEIDEN YHTEENSOVITTAMINEN HAMMASTUNTURIN ERÄMAASSA

Hammastunturin erämaa (kuva 1) on Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen hoidossa ja hallinnassa. Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen kannalta keskeisin kysymys on se, miten erämaan hoitoa ja käyttöä ohjataan siten, että alueen erämaaluonne säilyy, saamelaiskulttuuri ja luontaiselinkeinot turvataan, ja samalla pystytään kehittämään luonnon monipuolista käyttöä ja sen edellytyksiä. Luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen vaarantaa helposti muut lain tavoitteet. Jos monipuolinen käyttö lisääntyy paljon, on vaarana se, että erämaa ei ole enää erämaa.

Erämaalain käsite "erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma" on osittain harhaanjohtava. Se antaa ymmärtää, että erämaata hoidettaisiin ja käytettäisiin paljon. Metsähallituksen tarkoituksena ei ole toimia näin. Erämaaluonteen säilyttämisenhan pitää sisällään ajatuksen, että erämaassa ei tehdä mitään kovin näkyviä, kuuluvia tai muita erämaaluonnetta vähentäviä toimenpiteitä. Erämaa säilyy erämaana sitä paremmin, mitä vähemmän siellä on ihmisiä ja ihmisen jälkiä. Siksi on parempi puhua erämaiden käytön ohjauksesta.

2.1 Saamelaiskulttuurin turvaaminen

Erämaa-alueiden perustamisen yhtenä tavoitteena on erämaalain mukaan saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen. Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseen liittyviä säännöksiä on lisäksi monissa muissa säädöksissä. Esimerkiksi YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimuksen 27 artiklassa suojataan vähemmistöön kuuluvien oikeutta harjoittaa

Kuva 1. Hammastunturin erämaan sijainti.

kulttuuriaan rauhassa. Kulttuurilla tarkoitetaan tässä sopimuksessa myös aineellista kulttuuria. Näin saamelaiskulttuurin olennaisena osana olevat perinteiset kuuluvat sopimuksen suojan piiriin. Sopimusta noudatetaan Suomessa lain-tasoisena säädöksenä.

Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen vaikuttavat erämaa-alueen käyttöön monella tavalla. Ensinnäkin ne suojaavat saamelaisia saamelaiskulttuurin harjoittajina ja luontaiselinkeinoja erämaan käyttäjinä aiheettomilta rajoituksilta. Toisaalta ne asettavat alueen muille käyttömuodoille rajoituksia erityisesti metsätalouden ja virkistyskäytön osalta.

Saamelaiskulttuurin huomioonottaminen erämaata koskevassa hallinnossa ja toiminnassa edellyttää, että erämaan hallinto-, huolto- ja palvelutehtävissä on saamelaiskulttuuria riittävästi tunteva henkilöstö. Tässä tarkoituksessa näihin tehtäviin pyritään palkkaamaan saamelaisia ja saamenkielentaitoisia henkilöitä.

Metsähallitus aikoo teettää painettavan, yleisesti saatavilla olevan julkaisun Hammastunturin erämaasta. Osana julkaisua on erillinen selvitys saamelaisten historiasta, saamelaiskulttuurista ja luontaiselinkeinoista ja niiden asemasta sekä tarpeista. Mikäli tämän erillisselvityksen perusteella ilmenee myöhemmin tarvetta tarkentaa erämaan hoito- ja käyttösuunnitelmaa, se tehdään.

2.2 Ydinosa ja laitaosa

Hammastunturin erämaa on jaettu maankäytön suhteen ydinosaan ja laitaosaan (kuva 2). Ydinosaan kuuluvat osat edustavat erämaan syrjäisimpiä, luonnon-tilaisimpia ja vähiten käytössä olevia osia. Ydinosa varataan pääasiassa luonntaiselinkeinojen tarpeita varten. Metsähallitus ei rakenna ydinosaan monikäyttöä palvelevia rakenteita kuten retkeilyreittejä, kelkkareittejä, autiotupia, vuokratupia ja tulipaikkoja. Metsähallitus ei myöskään hakkaa ydinosassa.

Erämaaluonteen säilyttäminen on keskeinen tavoite myös erämaan laitaosassa. Tanne voidaan kuitenkin sijoittaa joitakin retkeilyrakenteita, esimerkiksi Ivalojen varteen Kutturin ja Tolosen välille. Metsän käsittely on mahdollista joillakin alueilla. Metsien käsittelyssä erämaaluonteen säilyttäminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, porotalouden toimintaedellytysten turvaaminen ja riistan elinympäristön säilyttäminen ja parantaminen ovat keskeisiä tavoitteita. Puuntuotantotavoite on toissijainen.

Ydinosan ja laitaosan välinen raja on ohjeellinen. Rajaa palvelee käytön ohjausta: mitä lähemmäksi ydinosaa mennään, sitä keskeisemmäksi tavoitteeksi tulee erämaaluonteen säilyttäminen ja päinvastoin. Raja ei vaikuta kalastajien, metsästäjien tai muiden käyttäjien oikeuksiin.

Hammastunturin erämaan, samoin kuin muidenkin erämaiden, hoito, käyttö ja käytön ohjaus muodostaa uuden tehtävän Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalueelle. Luonnonmukainen metsänkäsittely, erämaan monikäyttö ja erämaaluonteen säilyttäminen lisäävät tehtäviä sekä suunnittelussa että työn toteutuksen erivaiheissa. Näihin töihin tarvittavat resurssit esitetään myöhemmin tässä suunnitelmassa kohdassa Suunnitelman vaikutuksia.

3 METSÄSTYS JA RIISTANHOITO

Erämaalaki ei sisällä metsästystä koskevia säännöksiä.

Metsästys voi jatkua erämaassa entiseen tapaan sitä ohjaavien lakien ja asetusten mukaan.

Kuntalaisilla on vapaa metsästysoikeus asuinkuntansa valtion mailla. Ulkopaikkakuntalaisille Metsähallitus myy rajoitetusti ja kiintiöidysti metsästyslupia. Lupien määrä riippuu kuntalaisten metsästyksen määrästä ja riistakantojen runsaudesta.

Kuntalaisten mahdollisuus metsästää tulee turvata. Paikallisen sekä saamelaisen että suomalaisen pyyntikulttuurin ja pyyntioikeuksien kunnioitus on osa alueen erämaaluonnetta, minkä säilyttämisen erämaalaki edellyttää.

Moottorikelkkaa ja mönkijää käytetään hirvenruhojen kuljettamiseen metsästä. Metsähallitus ei rajoita tätä mahdollisuutta. Samaten Metsähallitus voi antaa maastoliikennelupia lumen aikaiseen ansapyyntiin.

Metsästysseurat ovat helpottaneet hirvien talvista ruuansaantia raivaamalla ojanvarsipusikoita. Ne vesovat tuottaen uusia versoja sopivalle syöntikorkeudelle. Työtä voidaan jatkaa Metsähallituksen osoittamissa paikoissa.

4 KALASTUS JA KALAVESIEN HOITO

Erämaalaki ei sisällä kalastusta ohjaavia säännöksiä.

Kalastusta ohjaa kalastuslaki (503/51) ja kalastusasetus (1117/82) sekä niiden mukaiset kalastusoikeudet. Lisäksi Inarijärven ja sen sivuvesistöjen kalastussääntö (1337/90) on voimassa tietyissä erämaavesissä (kartta perusselvityksessä).

Kalastuksen ja erämaaluonnon säilyttäminen eivät ole ristiriidassa keskenään, mutta virkistyskalastuksen ja saamelaiskulttuurin sekä luontaiselinkeinojen turvaamisen välillä voi olla ristiriitaa.

Metsähallituksella vesialueiden omistajana on kalastusoikeus (myös kalastusnautinnan omistajilla tietyissä vesissä). Metsähallitus voi erilaisilla luvilla antaa tai myydä kalastusoikeutta muille. Vallitsevaa lupakäytäntöä ei ole syytä muuttaa. Jos siihen jatkossa on tarvetta, muutos tapahtuu omaksutun paikallisen neuvottelukäytännön mukaan. Saamelaisvaltuuskunnalla ja kalastuskunnilla on edustus kalastusasiain neuvottelukunnassa, joka ohjaa kalastusta alueella.

Kalastusta ja kalavesien hoitoa koskevia päätöksiä tehtäessä on mietittävä, miten aiotut muutokset sopivat yhteen erämaalain tarkoitusten kanssa: alueen erämaaluonnon säilyttäminen, saamelaiskulttuurin turvaaminen, luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen.

Kalaan mennään ja sieltä palataan usein koneellisella kulkuneuvolla. Täten, vaikkakaan kalastus itsessään ei vaaranna alueen erämaaluonnetta, siihen liittyvät toiminnot voivat sen tehdä. Asia liittyy maastoliikenteen ohjaukseen ja valvontaan. Maastoliikennettä käsitellään kappaleessa "Liikenne ja kulkuyhteydet".

Hammastunturin erämaan useimpiin vesiin on istutettu kalaa (kartta perusselvityksessä). Täysin luonnontilaisia vesiä on vähän ja ne ovat pieniä latvavesiä. Alkuperäisten kalakantojen suojelun takia nämä jätetään istutusten ulkopuolelle. Sotajokeen, Appisjokeen ja Taimenjokeen voidaan kuitenkin istuttaa Ivalojokeen kutemaan nousevaa taimenkantaa. Tämä kanta on aiemmin kutunut em. joissa.

Pohjasiiian istutuksia jatketaan niissä järvissä, joissa se on antanut hyviä tuloksia.

On tärkeää, että alueen harvat rautuvedet säilyvät sellaisina. Jos rautukantoja uhkaa jatkossa jokin tekijä, on Metsähallituksen ryhdyttävä toimenpiteisiin rautukantojen turvaamiseksi.

Ivalojoessa (ja sen sivujoissa) on siihen leimautunut ja siihen kutemaan nouseva oma taimenkantansa. Joen taimenkanta muodostaa keskeisen perustan koko Inarijärven taimenkannalle. Siksi kanta on säilytettävä elinvoimaisena ja puhtaana.

5 KERÄILY

Erämaalaki ei rajoita keräilyä. Marjoja ja sieniä voi siten vapaasti kerätä erämaasta.

Hillanpoiminnassa käytetään apuna mönkijöitä. Erämaan tuntumassa asuvat luontaiselinkeinojen harjoittajat saavat maastoliikennelupia tässä suunnitelmassa osoitetuille urille.

6 POROTALOUS

Erämaa-alueiden perustamisen keskeisenä tavoitteena on luontaiselinkeinojen turvaaminen. Porotalous on tärkein luontaiselinkeino, ja erämaalain eri säännöksillä sen asemaa on vahvistettu. Erämaalaki ei sinänsä puutu porotalouden sisäisiin asioihin. Siten tämä hoito- ja käyttösuunnitelmakaan ei sisällä porotaloutta rajoittavia kohtia eikä estä porotaloudelle tarpeellisten rakenteiden ja laitteiden rakentamista.

Erämaalain tavoitteena oleva luontaiselinkeinojen turvaaminen edellyttää, että tietyt osat erämaa-alueesta varataan erityisesti porotalouden käyttöön. Kilpailevia maankäyttömuotoja ei ohjata erämaan ydinosaan. Kilpailevien maankäyttömuotojen suhteista pyritään tekemään erityisselvityksiä.

Porotalouden keskeiset säännökset on kirjattu poronhoitolakiin (848/90). Laki määrää poroisännälle laajan valtuuden ja velvollisuuden valvoa elinkeinon sisäisiä asioita, muun muassa suurimpia sallittuja porolukuja. Ulkoapäin porotaloutta valvoo lääninhallitus.

Hirvassalmenvaarassa voidaan tehdä teurastamon uusimisen ja jätehuollon tarvitsemat työt. Näihin sisältyy teurasjätteiden kaatopaikka ja sille johtava 0,5–1,0 km:n pituinen maantie.

Porotalouden ja muiden luontaiselinkeinojen käyttöön voidaan siirtää tupia, jotka ovat retkeilykäytössä tarpeettomia tai porotaloudelle haitallisia.

Porotaloudella on joitakin haitallisia ympäristövaikutuksia.

Hammastunturin erämaan maastot ovat enimmäkseen vaikeakulkuisia. Tästä syystä maastomoottoripyörien ja mönkijöiden käyttö poronhoitotöissä on vähäisempää kuin tunturierämaissa. Maaston kuluminen rajoittuu aitavierille ja muutamaa aidoille menevään kulku-uraan. Paliskunnat, esimerkiksi Lapin paliskunta, ovat omaehtoisesti rajoittaneet kesäaikaista maastoliikennettä. Ainakin Hammastunturin ja Ivalon paliskunnat käyttivät vuonna 1992 helikopteria porojen kokoamiseen erotuksiin.

Paliskuntien laidunkierto noudattaa tiettyä säännönmukaisuutta, johon talven lumiolosuhteet ja säät, erityisesti tuulet, sekä keinoruokinta aiheuttavat vaihtelua. Siten osa jäkäläköistä jää vuosittain lepoon, laidunnuksen ulkopuolelle. Laidunkiertoa muuttamalla ei liene saavutettavissa jäkäläköjen tilan parantumista.

Paliskuntien raja-aitojen, laidunkiertoaitojen ja syöttöaitojen vaikutusta kasvis-
toon ja eläimistöön, esimerkiksi suurten eläinten liikkumiseen, ei tarkkaan tunneta.

Pahan tunturimittarituhon sattuessa on olemassa vaara, että porot, riipimällä uudet vesat, estävät koivun uudistumisen tuhoalueilla. Metsähallitus pyrki, tuhon varalta, sopimaan paliskuntien kanssa ennakolta toimenpiteistä, esimerkiksi aitauksesta. On myös paliskuntien edun mukaista turvata koivun uudistuminen.

7 KAIVOSTOIMINTA, KULLANKAIVU JA MAA- AINESTEN OTTO

7.1 Kaivostoiminta ja kullankaivu

Erämaalaki toteaa kaivostoiminnasta: Kaivoslain (503/65) mukaista kaivospiiriä ei saa määrätä erämaa-alueelle, ellei valtioneuvosto ole antanut siihen lupaa. Määräyksellä on haluttu estää kaivostoiminta louhintoineen ym. toimineen. Erämaalaki ei estä kaivoslain mukaista geologista tutkimusta, malminetsintää tai valtaustoimintaa.

Kullankaivuu on perinteinen maankäyttömuoto osassa Hammastunturin erämaata. Näillä alueilla se on iältään jotakuinkin samanikäinen kuin poronhoito pääelinkeinona. Metsästys, kalastus ja keräily ovat vanhimpia käyttömuotoja.

Kullankaivu on osalle kaivajista, esimerkiksi konekaivajille, ammattimaista toimintaa. Useimmille käsinkaivajille kullankaivu on jonkinlainen luonnossaolon ja hyödyn tavoittelun välimuoto.

Kullankaivun edellytyksenä on kaivoslain mukainen valtausoikeus. Valtauksen myöntää kauppa- ja teollisuusministeriö. Valtauksen omistajalla on oikeus käyttää hyväkseen "valtion omistamalla alueella maalajeista huuhdottua kultaa ja sen huuhtonnan yhteydessä sivutuotteena talteenotettua muuta kaivoskivennäistä".

Erämaalaki ei rajoita valtausoikeuden perusteella tapahtuvaa kullankaivua- ja huuhtontaa. Niinpä kullankaivu, sekä käsinkaivu että koneellinen kaivu, voi jatkua erämaassa entisin säännöin, kaivoslain ja muiden säädösten asettamin edellytyksin.

Koneellinen kullankaivu ja erämaaluonteen säilyttäminen ovat vaikeasti yhteensovitettavia asioita. Koneellisen kullankaivuun jäljet ja äänet maastossa ovat huomattavia ja kaivu, jos se tehdään huolimattomasti, voi aiheuttaa haittaa myös alapuoliselle vesistölle. Haittoja vähennetään valvonnalla, vakuusmaksuilla ja vesilainsäädännön mukaisin keinoin. Jokirantojen kaivaminen on edellyttänyt vesioikeuden lupaa. Metsähallitus pyytää kaivuhankkeesta lausunnon Lapin vesi- ja ympäristöpiiriltä. Se ratkaisee vesioikeuskäsittelyn tarpeellisuuden.

Erämaakomitea esittää, että "Metsähallituksen tulee valvoa, että koneellista kullankaivuuta ei erämaa-alueilla laajenneta nykyisestä erämaaluonnolle aiheutuvien haittojen vuoksi." Metsähallituksen kanta on, että Ivalojoen pääuomassa ei tulisi sallia koneellista kullankaivua. Lainsäädäntö ei kuitenkaan estä konekaivua Ivalojoella tai muualla erämaa-alueella.

Kullankaivuuseen liittyy kulku valtaukselle, huolto ja asuminen valtauksella. Pysyvämännän asumuksen rakentaminen valtaukselle edellyttää kaivostarkastajan lupaa. Tavallista on, että kaivajat rakentavat katetun laavun tai vastaavan, joka puretaan talveksi. Valtaukselle kulku ja valtauksen huolto edellyttää koneellisessa kaivussa maastoajoneuvojen käyttöä. Esimerkiksi polttoainetyynyrit ja varaosat koneisiin kuljetetaan konevoimin paikan päälle. Kaivoslain tulkinnan mukaan maanomistajan (Metsähallituksen) on osoitettava kulku-ura valtaukselle. Toistuvasta kulkemisesta muodostuu erityisesti kuiville kankaille nopeasti tien tapainen. Täten erämaalain määräys "ei pysyvää tietä" johtaa joissakin tapauksissa ristiriitaan kaivoslain myöntämän oikeuden kanssa.

Koneellinen kullankaivu edellyttää ympäristölupaa ja jätehuoltolain mukaista jätehuoltosuunnitelmaa.

Sekä käsinkaivussa että koneellisessa kaivussa jäljet valtauksella tulee siistiä toiminnan lakattua.

7.2 Kulta- ja kulttuurihistorian säilyttäminen ja entisöinti

Ivalojoen ja joidenkin sivujokien varrella on kulta ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ja paikkoja. Näitä ovat ainakin:

- Ivalojoen Kultala
- Ritakosken kämppekartano
- Pahaojan Kultala
- Sotajoen suupankki ja Liljeqvistin kämppe
- Ruikanmutka
- Nulkkamukka
- Annan Kaapin kenttä Appisjokisuussa

Metsähallitus selvittää yhdessä Museoviraston kanssa näiden ja mahdollisesti muiden kohteiden suojeluarvon ja -tarpeen sekä suojelumenetelmät. Samoin selvitetään kohteiden entisöintitarve ja -menetelmät. Ensisijaisesti Museoviraston tulee osoittaa ne kohteet, jotka mahdollisesti ovat muinaismuistolain tarkoittamia muinaismuistoja. Vanhojen asumuksien entisöintiin hankitaan kuitenkin aina omistajien suostumus.

Rakennuksia on jo entisöity, mm. Ivalojoen Kultalat ja Ritakosken rakennukset. Entisöinti sisältää myös rakennuksia ympäröivien kenttien palauttamisen kasvillisuudeltaan lähelle aiemman käytön aikaista tilaa.

7.3 Maa-ainesten otto

Yleinen tie Inarista Kittilään kulkee noin 20 kilometriä erämaan sisällä. Mikäli Tielaitos myöhemmin tarvitsee soraa tai muuta maata tienreunaan (tai läjitysalueen paikan), Metsähallitus ja tielaitos sopivat paikan tai paikat keskenään tien laidasta tai välittömästä läheisyydestä. Tielaitos voi tehdä soran tai muiden maa-ainesten etsimisessä tarpeellisia kaivauksia tien tuntumassa.

Mikäli erämaalain sallima tie Kutturasta Inari-Kittilä-tielle tulee tehtäväksi, tienreunaan tarvittavien maa-ainesten otto ja maan läjittäminen on mahdollista tien tuntumassa.

Samoin voidaan pitää kunnossa Litmurvaaran sotilaskäytössä olevaa tietä tien laidan maa-ainesten ottopaikoista. Myös kesäajokelpoisten metsäautoteiden kunnossapitoon voidaan käyttää jo olemassaolevia maa-ainesten ottopaikkoja. Tien merkitys monikäytölle puoltaa kunnossapitoa (esimerkiksi Sotajoen varren tie).

8 METSÄTALOUS

8.1 Erämaalain tarkoitusten ja metsätalouden yhteensovittaminen

Erämaalain ensimmäisessä pykälässä on ilmaistu erämaalain tarkoitus. Seuraavassa pykälä on kirjoitettu kursiivilla kohdittain. Kohdan jälkeen on kuvattu lyhyesti, mitä se merkitsee metsätaloudelle.

Erämaa-alueita perustetaan alueiden erämaaluonteen säilyttämiseksi, ...

Metsätalous muuttaa toiminta-alueensa erämaaluonnetta. Erämaalaki hyväksyy tämän tietyillä osilla erämaata: "Erämaa-alueiden metsät säilytetään luonnontilaisina tai niissä harjoitetaan luonnonmukaista metsänhoitoa. Metsähallitus laatii erämaa-alueiden luonnonmukaisesti hoidettavien metsien käsittelyohjeet, jotka otetaan huomioon alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa laadittaessa." Metsähallitus antoi 11.3.1992 ohjeen erämaa-alueiden luonnonmukaisesti hoidettavien metsien käsittelystä (1317/330/92). Tässä suunnitelmassa on kuvattu lisäksi ajoitukset ja mitoitukset. Ne mahdollistavat luonnonmukaisen, kannattavan metsätalouden siten, että käsiteltävien metsäalueiden erämaaluonne ei olennaisesti muutu lyhyellä eikä pitkällä aikavälillä.

Joidenkin erämaan osien erämaisuusarvo on katsottu niin suureksi, että ne on jätetty erämaakomitean esityksestä poiketen metsätalouden ulkopuolelle. Samat alueet olisivat usein olleet syrjäisyydestä, puuston laadusta ja topografiasta sekä maaperästä johtuen heikoimmin kannattavia metsätalousohteina. Alueisiin sisältyy tosin myös hyviä männiköitä. Laajin tällainen lähes kokonaan luonnontilaiseksi jäävä metsäalue on Ivalojoen eteläpuolinen aapasoiden ja metsäkankaiden luonnehtima seutu.

...saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseksi,...

Erämaakomitea totesi, että "poronhoito ja sen tarpeet on otettava huomioon erityisesti erämaiden metsien käsittelyssä". Poronhoitolain 2 pykälässä puolestaan säädetään, että tällä alueella olevaa maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Porotalous muodostaa saamelaiskulttuurin aineellisen perustan. Porotalous on samalla merkittävin luontaiselinkeino. Saamelaiskulttuurin olennaisena osana poronhoito kuuluu myös kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen suojan piiriin.

Metsien käsittelystä on neuvoteltu Hammastunturin, Ivalon, Sallivaaran ja Lapin paliskuntien poroisäntien ja joidenkin muiden poromiesten kanssa. Ivalon ja Hammastunturin paliskunnat hyväksyvät luonnonmukaisen metsänhoidon todeten samalla sen haitat, mutta myös hyödyt. Lapin paliskunta, samoin kuin

Ivalon ja Hammastunturin paliskunnat, korostivat varovaista metsänkäsittelyä. Sallivaaran paliskunta vastustaa kaikkia hakkuita.

Kuivasalmen paliskuntaan kuuluva pieni osa erämaata jää metsätalouden suhteen täysin luonnontilaan.

Yleisesti on niin, että ne paliskunnat, joissa metsätaloutta on laajimmin harjoitettu, vastustavat vähiten hakkuita, ja päinvastoin. Toinen keskeinen esille tullut asia on se, että erämaalaki jo sinänsä turvaa porotalouden erämaissa, kun taas erämaiden ulkopuolisilla alueilla metsätalouden ja porotalouden yhteensovittaminen on vaikeampaa. Porolle ja porotaloudelle erämaan raja ei ole raja samalla lailla kuin se on raja metsätaloudelle.

Metsien käsittelystä ja tiejärjestelyistä kullakin luonnonmukaisesti hoidettavalla alueella tullaan neuvottelemaan asianosaisten paliskuntien kanssa ja niistä pyritään sopimaan.

Tiedossa olevat ja tietoon tulevat muinaismuistokohteet säilytetään ympäristöineen.

...sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi.

Joitakin niistä alueista, joita erämaakomitea on esittänyt luonnonmukaisesti käsiteltäviksi alueiksi, on jätetty tässä suunnitelmassa luonnontilaisiksi alueiksi. Tällaisia ovat mm. kaikki Ivalojoen rannat, Outasuivakon alue, huomattava osa Kirakkajoen eteläpuolista aluetta ja Rautujärven-Ahvenjärvien alue. Ne ovat maisemiltaan erityisen viehättäviä, ja niillä on tai tulee olemaan suuri merkitys retkeilykohteina.

Metsien käsittelyohjeessa (Metsähallitus Tmh. 1317/330/92) on kuvattu ne keinot, joita noudattamalla luonnonmukaisesti hoidettavilla metsäalueilla voidaan yhteensovittaa metsätalous ja muut käyttömuodot.

8.2 Metsätalouden liiketaloudelliset edellytykset erämaametsissä

Metsätalouden edellytykset erämaametsissä ovat samanlaiset kuin Inarin talousmetsissä. Toiminnan pienipiirteisyys, tarkka suunnittelu, pienehköt hakkuukertymät ja pidättäytyminen talviaikaiseen puunkorjukseen aiheuttavat lisäkustannuksia. Vähäisemmät kaukokuljetus- ja uudistamiskustannukset sekä jopa talousmetsiä paremmat puustot kumoavat nämä lisäkustannukset.

Viime vuosina Ylä-Lapin hoitoalueelle on jäänyt katetuottoa noin 30 mk/m³. Katetuotto on se hinta, mikä jää jäljelle, kun puun myyntihinnasta vähennetään

puunkorjuu- ja kaukokuljetuskustannukset, erilaiset puunkorjuuta rasittavat yhteiskustannukset, metsänhoitokustannukset sekä hallintokustannukset.

Kemijoen uiton loppuminen ja laskenut hintataso ovat heikentäneet metsätalouden kannattavuutta Inarissa parin viimeisen vuoden aikana. Suurin osa kuitupuusta kuljetetaan nyt Kemiin saakka Kemijärven asemasta. Kemijoen uitto ja Kemijärven tehdas olivat aiemmin samanarvoisia kaukokuljetusvaihtoehtoina.

8.3 Luonnonmukaisesti hoidettavien metsien raja

Ne alueet, joita erämaakomitea esitti luonnonmukaisesti hoidettaviksi, on tarkistettu maastossa. Tarkistuksessa on punnittu pienalueittain metsätalouden harjoittamisen kannattavuutta suhteessa alueen erämaa- ja monikäyttöarvoihin, erityisesti porotalouden tarpeisiin. Tuloksena on se, että käsiteltävien metsäalueiden (kuva 3) pinta-ala on pienentynyt 38 prosenttiin erämaakomitean esityksestä (taulukko 1).

Taulukko 1. Luonnonmukaisesti hoidettavat metsäalueet. Erämaakomitean esityksen ja tämän hoito- ja käyttösuunnitelman vertailu. (Metsämaat ovat kankaita, joilla puusto pystyy sulkeutumaan ja saavuttamaan tukkipuun mitat.)

	Pinta-ala yhteensä, ha	Metsämaan pinta-ala, ha
Erämaakomitean esitys	54 166	30 872
Hoito- ja käyttösuunnitelma	20 665	15 974

8.4 Luonnontilaisina säilytettävät ja luonnonmukaisesti hoidettavat alueet.

8.4.1 Alueiden laajuus

Koko erämaan pinta-alasta jää täysin luonnontilaan metsätalouden suhteen noin 90 prosenttia (taulukko 2).

Kaikista erämaa-alueen metsistä, mukaanlukien metsämaat ja kitumaat (mm. metsänrajametsät ja rämeet), jätetään luonnontilaisiksi 85 % niiden pinta-alasta.

Erämaan metsämaista jätetään luonnontilaan kolme neljäsosaa, muun muassa kaikki kuusi- ja koivuvaltaiset metsät ja huomattava osuus mäntyvaltaisista metsistä. Hakkuita tulee vain mäntyvaltaisille metsämaille. Niistä noin kolmasosa tulee käsiteltäväksi jollakin hakkuutavalla noin 80 vuoden kuluessa.

Taulukko 2. Erämaa ja käsittelyn piiriin tulevan metsäalueen osuus siitä.

	Koko erämaa	Luonnonmukaisesti hoidettava metsäalue
Yhteispinta-ala	182 500 ha	20 700 ha 11 %
Metsiä (metsä- ja kitumaat)	120 900 ha	18 000 ha 15 %
Metsämaiden metsiä	66 700 ha	15 800 ha 24 %

8.4.2 Alueiden yleisluonne

Koko erämaata, sen pinnanmuodostusta ja sen metsiä on kuvattu ja esitetty kartalla perusselvityksen osassa kasvillisuus.

Luonnontilaan jääviä alueita luonnehtii metsien, rämeiden, aapojen ja vaarojen sekä tuntureiden vuorottelu. Keskinen tunturiylänkö metsäisine laaksoineen ja eteläosan laaja aapojen ja metsien kokonaisuus ovat suurimmat yhtenäiset alueet.

Luonnonmukaisesti hoidettavat alueet ovat lähes yhtenäisten männiköiden peittämiä vaaramaita, missä soita on vähän.

8.4.3 Alueiden puulajivaltaisuus ja kasvupaikkatyypit

Lähes puhtaat mäntymetsät peittävät luonnonmukaisesti hoidettavan alueen kovia maita (taulukko 3). Kuusikoita ja koivikoita siellä on vähän. Pienet rämeet ja nevat erottavat kangasmaita.

Luonnontilaan jäävistä metsämaiden metsistä yli puolet on mäntyvaltaisia. Kuusivaltaisia metsiä on reilu kolmannes ja koivuvaltaisia metsiä on noin kymmenes osa. Luonnontilaan jäävästä alueesta huomattava osa sijoittuu kuusen metsänrajan eteläpuolelle. Siellä sekametsärakenne on tavallinen.

Taulukko 3. Puulajivaltaisuus luonnontilaan jäävissä ja luonnonmukaisesti hoidettavissa metsissä.

	Luonnontilaisena säilytettävä alue	Luonnonmukaisesti hoidettava alue
Mäntyvaltaisia metsämaita	27 700 ha 64 %	15 400 ha 36 %
Kuusivaltaisia metsämaita	17 700 ha 98 %	300 ha 2 %
Koivuvaltaisia metsämaita	5 400 ha 99 %	100 ha 1 %

Luonnonmukaisesti hoidettavat metsät ovat kasvupaikkatyypiltään kuivahkoja tai kuivia kankaita. Myös luonnontilaan jäävissä metsissä edellämainitut kasvupaikkatyypit ovat tyypillisimpiä, vaikkakin lähes kaikki erämaan tuoreet kankaat sijaitsevat luonnontilaisessa osassa.

8.4.4 Alueiden metsien ikä

Sekä luonnontilaan jäävät metsät että luonnonmukaisesti hoidettavat metsät ovat yleensä vanhoja (taulukko 4). Todella vanhoja ikimetsiä on sirpaleina siellä täällä erämaassa, harvoin yhtenäisinä laajoina kuvioina. Ikimetsät ovat yleensä kaksi- tai useampijaksoisia: on harvassa kasvavia aihkeja ja niiden lomassa nuorempaa puustoa. Yksittäisiä puuvanhuksia, aihkeja, on erityisesti paloilta säilyneissä paikoissa kuten kivikoissa, kosteiden alueiden laidoilla ja kurujen laiteilla.

Luonnonmukaisesti hoidettavat metsät ovat jonkinverran nuorempia kuin luonnontilaan jäävät metsät.

Taulukko 4. Metsämaiden metsien ikärakenne erämaassa ja luonnonmukaisesti hoidettavalla alueella

	Ikäluokka			
	0-50	50-110	110-170	yli 170
Luonnontilainen alue	7 %	8 %	1 %	83 %
Luonnonmukaisesti hoidettava alue	10 %	15 %	2 %	73 %

Huomattava osa taulukossa nuorina kuvautuvista metsistä on kaksijaksoisia, toisin sanoen taimikon tai riukumetsän päällä kasvaa ylispuita. Niiden ikä on yleensä noin kaksisataa vuotta.

8.5 Luonnonmukaisesti hoidettavat alueet

Luonnonmukaisesti hoidettavat alueet sijoittuvat etupäässä erämaan laiduille teiden tuntumaan. Sijainti ilmenee kuvasta 3. Nimet alueille on annettu jonkin keskeisen paikannimen mukaan. Taulukossa 5 alueiden pinta-aloihin eivät sisälly vedet, joita on 760 hehtaaria.

Taulukko 5. Luonnonmukaisesti hoidettavat alueet.

Alue	Pinta-ala, ha	Metsämaan puusto, m ³
Kirakka	3511	203 000
Nuovakka	3414	294 000
Kaitaselkä	2542	276 000
Palsi	1620	35 000
Kyläaapa	1284	60 000
Kielismaa	2089	114 000
Litmuri	4468	190 000
Peuravaarat	977	80 000
Yhteensä	19 905	1 252 000

8.6 Hakkuiden laajuus ja vaikutukset pitkällä tähtäimellä

8.6.1 Hakuusuunnite

Erämaaluonteen säilyttäminen ja kestävä monikäytön vaatimus pienentävät kestävä hakuu määrää siitä, mitä se olisi, jos alue olisi talousmetsää. Vuosittainen hakuusuunnite on 10 480 kuutiometriä. Se merkitsee noin 0,7 kuutiometrin vuosittaista poistumaa metsätalouden hehtaaria kohti. Luvut sisältävät puutaralajien ohella hukkapuun, latvukset ja tyveykset.

Hakuusuunnitteesta Sodankylän hoitoalueen osuus on 880 kuutiometriä. Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen Inarin osuus on 9 600 kuutiometriä.

Vuosittain hakattava määrä on 0,7 % käsiteltävien metsien puumäärästä ja 0,2 % koko erämaan puuston määrästä.

8.6.2 Uudistamis-pinta-ala ja sen vaikutus metsien ikärakenteeseen

Vuotuinen uudistamis-pinta-ala on 200 vuoden kiertoajalla 80 hehtaaria. Tällä uudistamisvauhdilla nyt vähintään 170 vuotta vanhat metsät (12 100 hehtaaria) tulevat uudistushakkuiden piiriin 150 vuoden kuluessa eli vuoteen 2142 mennessä. Silloin vanhimpien nykyisten metsien ikä on 320 vuotta. Ne ovat nyt noin 170 vuotta vanhoja.

Nyt kasvavista nuorista metsistä olisi vuonna 2142 noin 2 100 hehtaaria iältään yli 200-vuotisia, ja yli 160-vuotisia metsiä olisi kaikkiaan noin 4 000 hehtaaria. Ajankohtien välillä uudistettavat 12 000 hehtaaria jakautuisivat melko tasaisesti ikäluokkiin 1–150 vuotta.

Edellä oleva laskelma on yksinkertaistettu. Se on myös teoreettinen, koska laskelmakausi on peräti 150 vuotta eli noin viiden sukupolven aika. Jokainen näistä sukupolvista tekee omia päätöksiään, eikä luontokaan välttämättä pysy samanalaisena. Myrskyt, palot ja muut häiriöt voivat muuttaa tilannetta.

Laskelma osoittaa kuitenkin, että em. 80 hehtaarin uudistamisvauhdilla vanhat metsät vähenevät hyvin hitaasti. Esimerkiksi 20 vuoden aikana niiden määrä muuttuu nykyisestä 12 100 hehtaarista 10 500 hehtaariin.

Käytännössä uudistamisvauhti jää alkuvaiheessa pienemmäksi. Suunnitelma-kaudella 1994–2003 se on 34 hehtaaria vuodessa. Tämä johtuu siitä, että etusijalla ovat uudistumista valmistelevat, puustoa osittain poistavat hakkuut.

8.6.3 Toimintakierto

Ensimmäisen kolmenkymmenen vuoden aikana hakataan vuosittain noin 230 hehtaarin pinta-alalla. Hakkuutapana on yleisimmin väljennys-hakkuu. Sen jälkeen pinta-ala pienenee tarpeellisten väljennysten tultua tehtyä käsiteltävillä alueilla.

Pitkällä aikavälillä vuosittain hakattava alue asettunee noin 200 hehtaariin. Se on 1,2 % mäntyvaltaisten metsien pinta-alasta. Tällä etenemisvauhdilla kaikki käsiteltävät metsät hakataan jollakin tavalla noin 80 vuodessa.

Aikaisintaan 30 vuoden kuluttua hakkuuta alkaa vähitellen tulla kertaalleen jo käsitellyille alueille: joitakin väljennysaloja voidaan hakata silloin siemenpuu-asettoon, ja siemenpuita voidaan osittain poistaa taimettuneilta siemenpuu-aloilta. Yleensä aikaväli toisiaan seuraavien hakkuiden välillä venyy 50 vuoteen, jopa pitemmäksi.

Noin 30 vuoden kuluttua on joka tapauksessa mahdollisuus suunnata hakkuita jo kertaalleen käsitellyille alueille. Tämä merkitsee joidenkin luonnontilaisten metsien ensikertaisen käsittelyn siirtymistä kauemmaksi tulevaisuuteen.

8.7 Hakkuiden ja metsänhoitotöiden suuntaus ja laajuus kaudella 1994–2003

8.7.1 Hakuut

Käsiteltävän alan jakautuminen eri hakkuutapoihin (taulukko 6) tarkentuu vielä maastosuunnittelussa. Niillä kuvioilla, joilla on merkitystä porojen talvilaitumena, siemenpuuhakkuu korvataan väljennyshakkuulla tai erirakenteisen metsän hakkuulla.

Taulukko 6. Suunnitelmakaudella 1994–2003 käsiteltävä pinta-ala alueittain ja hakkuutavoittain.

Alue	kasvh	Käsiteltävä ala hakkuutavoittain, ha				yhteensä
		väljh	smp	yph	erirakh	
Kaitaselkä	190	1130	120	–	60	1500
Kielismaa	20	110	270	30	70	500
Kyläaapa	200	–	–	–	–	200
Peuravaarat	50	–	30	–	20	100
Yhteensä	460	1240	420	30	150	2300

Hakattavista metsistä, 2 300 ha, kertyy puutavaraa noin 95 900 m³. Se merkitsee keskimäärin 42 m³:n kertymää hehtaaria kohti.

Alueiden metsien peittävyys on ennen hakkuita 99 % ja hakkuiden jälkeen 91 %. Peitteisinä on pidetty vähintään 5 metriä pitkiä, sulkeutuneita tai lähes sulkeutuneita metsiä. Siemenpuualat ja taimikot eivät ole peitteisiä.

Peitteellisyyden ja vanhojen metsien osuuden alueittainen muutos näkyy taulukossa 7.

Taulukko 7. Metsien peitteellisyys ja vanhojen metsien osuus metsistä ennen hakkuita ja suunnitelmakauden hakkuiden jälkeen.

Alue	Peitteellisyys		Yli 170-vuotisten metsien osuus	
	Ennen	Jälkeen	Ennen	Jälkeen
Kaitaselkä	100	95	89	84
Kyläaapa	94	94	43	43
Kielismaa	98	76	93	74
Peuravaara	100	97	82	79

Hakkuut alkavat Kaitaselästä ja Kielismaasta. Sen jälkeen ovat vuorossa muut alueet, ja kymmenvuotiskauden lopulla hakataan jälleen Kaitaselässä.

8.7.2 Talvitiet

Talvitiet suunnitellaan ja tehdään erämaametsien käsittelyohjeessa kuvatulla tavalla.

Kaitaselkään tulee Tolosjoen yli vanha talvitie Tolosesta. Tästä tiestä tehdään talvitiehaarat leimikoihin.

Kielismaa on kesäajokelpoisen tien kahta puolen, ja vain lyhyet talvitiet ovat tarpeen.

Kyläaavan kasvatushakkuualue sijaitsee välittömästi Kyläjoen takana. Melkein jokirantaan tulee kesäajokelpoinen metsäautotie, joten täälläkin vain lyhyehköt talvitiet ovat tarpeen.

Peuravaarojen alue edellyttää noin seitsemän kilometrin pituisen tien rakentamista ns. Tämäkän metsäautotieltä. Siitä talvitietä tulee erämaahan 3-4 kilometriä. Tämäkän tie lähtee Vuotsosta.

8.7.3 Metsänhoitotyöt

Tehtävät metsänhoitotyöt tarkentuvat maastoon käsittelysuunnittelussa. Niitä tehdään vähemmän kuin talousmetsissä, koska erämaametsissä ei pyritä puun-
tuotannon lisäämiseen. Esimerkiksi taimikonhoito jätetään tekemättä, jos ylitiheys ei aiheuta nuoren metsän elinvoimaisuuden selkeää heikkenemistä tai haittaa porotaloudelle.

Voimakkaat toimenpiteet ovat erämaametsissä kokonaan kiellettyjä. Metsien käsittelyohjeessa on tarkemmin kuvattu näitä asioita.

Taulukossa 8 on esitetty, kuinka inventointien ja maastotuntemuksen perusteella toimitaan kymmenvuotiskaudella 1994–2003.

Taulukko 8. Metsänhoitotyöt suunnitelmakaudella 1994–2003

Alue	raivaus	karhinta tai laikutus	kulotus	kylvö	taimikonhoito
Kaitaselkä	ei metsänhoitotöitä				
Palsi		100 ha			
Kyläaapa					100 ha
Kielismaa	150 ha	150 ha	20 ha	100 ha	50 ha

8.8 Luonnonmukaisesti hoidettavien alueiden maat ja metsät sekä metsien käsittelyn pääpiirteet

Seuraavassa kuvataan metsäalueet ja niiden erityispiirteet. Metsien käsittelyä tarkastellaan suhteessa erämaisuuteen. Erämaaluonteen säilyttäminen takaa sinänsä luontaiselinkeinojen, metsästyksen, kalastuksen ja retkeilyn edellytykset. Siksi metsätalouden suhdetta näihin ei tarkastella erikseen, jos siihen ei ole erityistä syytä.

Erämaametsien käsittelyohjetta noudatetaan kaikilla osa-alueilla. Mikäli osa-alueella on erityistä huomiota edellyttävä piirre tai käyttömuoto, on siitä ja sen vaikutuksesta käsittelyyn mainittu.

Metsien käsittelyn ja luonnonsuojelun suhdetta tarkastellaan vielä erikseen suunnitelman osassa luonnonsuojelu.

8.8.1 Kaitaselkä

Kaitaselkä sijoittuu Ivalojoen ja Tolosjoen väliseen niemeen. Lounaassa metsä-alue rajautuu Tolospään rinteiden lakimetsiin, etelässä Harripäihin.

Alue jakautuu kolmeen erityyppiseen seutuun. Varsinainen Kaitaselkä on niemensä mukaisesti selkämäata. Niemen kärki ja jokirannat ovat tasaista, kuivaa tai kuivahkoa kangasta. Lounaaseen mentäessä maa nousee mäiksi ja vaaroiksi. Lampia on muutama, samoin pikkuisia suolämpäreitä. Kaitajänkä on ainoa laajahko avosuo.

Tolospään alusmaat Raato-ojan länsipuolella ovat kumpareiden ja notkelmien täyttämää pohjoisrinnettä. Tolospäältä alkunsa saavat vesisuonet näkyvät maas-

tossa katajaa kasvavina juotteina. Maanpinta on osin kuivaa, osin märkää, samalmättäiden peittämää.

Kaitaselän ja Harripäitten väliin jää syvien ojankurujen ja niistä nousevien vaarojen luonnehtima alue. Kallioperä nousee täällä monin paikoin pintaan.

Kaitaselkä on vanhojen asiakirjojen mukaan palanut noin vuonna 1850. Palon seurauksena se kasvaa nyt tiheähköä, yhtenäistä tasaikäistä männikköä. Kulosta elossa selvinneet männyt ovat aihkiutuneet. Aihkeja on paikoin runsaasti.

Tolospään pohjoisrinne on säästynyt em. kuloilta. Männikkö on iäkästä ja järeää, tasalatvaista ja harvahkoa.

Harriojan ja sen sivupurojen varsilla puusto on samantapaista kuin Kaitaselässä. Maakerrosten ohuus on vaikuttanut siten, että puusto on täällä pienempää kuin Kaitaselässä.

Metsien käsittelyä ohjaavat keskeisesti Ivalo- ja Tolosjokien läheisyys, rinnemaat ja syvät ojankurut ja laajat, tasarakenteiset, vielä kasvavat puustot. Lisäksi Kaitajänkä reunavyöhykkeineen tulee säilyttää ehjänä kokonaisuutena.

Hakkuut alkavat lähivuosina väljennyshakkuilla Kaitaselässä. Jonkin verran tulee myös erirakenteisen metsän hakkuuta.

8.8.2 Kielismaa

Kielismaa sijaitsee Kutturan kylän eteläpuolella. Se rajautuu lännessä Rulla-aa-pan ja Pikku Kivijokeen, etelässä kunnanrajaan, idässä Kivijokeen ja metsä-autotiehen.

Alueen pohjoisosassa on melko tasaisia, varttunutta tasarakenteista männikköä kasvavia kankaita. Ennen Kivijokea maiden luonne muuttuu. Eteläosalle on tyypillistä rämeiden, soistuneiden juottien ja kangastilkkujen pienipiirteinen vuorottelu. Kuivat männyn vallitsevat alat vaihtuvat ilman selvää rajaa vaivaiskoivun, suopursun ja juolukan peittämiksi rämemäisiksi tai korpimäisiksi painanteiksi. Kuusta ja hieskoivua on kauttaaltaan. Missä kuusta on enemmän, siellä metsänkuva muuttuu erirakenteiseksi. Routa on käännellyt juurakoita, ja siksi rungot ovat erityisesti soiden laiteilla lenkoja.

Ivalojoen takana nouseva Kotivaara on nimensä mukaisesti osa Kutturan talojen "pihapiiriä".

Alueen halki menevä tie on vienyt erämaisyyden. Kiireiset retkikunnat, jotka haluavat nähdä erämaata, suuntaavat usein tänne.

Alueelle on Kotivaaraa ja Kaarreaaraa lukuunottamatta suunniteltu hakkuita lähivuosina. Pohjoisosassa ne tulevat olemaan pääosin väljennyshakkuita ja

siemenpuuhakkuita. Eteläosassa maiden ja puustojen pienipiirteisyys johtaa pieniin, muodoltaan vaihteleviin siemenpuuhakkuisiin ja erirakenteisen metsän hakkuisiin.

8.8.3 Kyläaapa

Kyläaavan alue muodostuu kahdesta osa-alueesta. Kyläaavan länsi- ja lounaispuolella on Yrjönvaaran (kartassa Väänäsenvaara) puiseva männikkökangas. Yrjönvaarasta on kerätty tuulenskaatoja. Sen halki kulkee talvitie. Vaaran kaakkoispuolella on muutama Kyläaavan ympäröimä laakea saareke. Niillä kasvaa nyt kulon tuloksena syntynyttä nuorta männyn, kuusen ja hieskoivun muodostamaa sekametsää. Toinen osa-alue on Kellotapuliojan luoteispuolinen, nuorta männikköä kasvava loivapiirteinen kangas.

Erityisesti Yrjönvaara on tärkeä porojen talvilaidun. Vanha postireitti Ivalojoen Kultalaan kulkee Kyläjoen ylitettyään em. kangassaarekkeiden kautta. Retkeilijät käyttävät tätä polkua.

Seuraavalla kymmenvuotiskaudella Kyläaavan saarekkeiden mäntyvaltaiset puustot harvennetaan. Luonnontilaan jäävät kuusi- ja koivukuviot sekä käsittelemättömät suon laidat säilyttävät saarekkeet monipuolisina ja osin luonnontilaisina.

8.8.4 Peuravaarat

Peuravaaroiksi nimitettyyn alue sijoittuu Rulla-aavan ja sen laitarämeitten etelä- ja lounaispuolelle. Alue muodostuu Palo-Peuravaaran laitamaista ja Tuore-Peuravaaran sekä Kuusipeuran pohjoisista kankaista. Etelässä alue rajautuu ilman selvää luonnonrajaa luonnontilaisena säilytettäviin metsäkankaisiin. Osa vesistä lähtee täältä Ivalojoen kautta Jäämereen, osa Kitisen kautta Pohjanlahteen.

Hallinnollisesti alue kuuluu Sodankylän kuntaan, Metsähallituksen Sodankylän hoitoalueeseen ja Lapin paliskuntaan.

Maiseman luovat kuivat ja kuivahkot mäntykankaat, joita syvähköt nevujuotit lohkovat osiin. Maa on kivetöntä, ja se muuttuu itäänpäin mentäessä kumpareiseksi ja Kuusi-Peuran päällä harjanteiseksi ja kuusen vallitsemaksi.

Männiköt ovat etupäässä vielä kasvavia, tasarakenteisia, iältään noin 200-vuotisia. Missä vanha metsä on harvahkoa, männyn alikasvosta esiintyy. Nuorehkoa alle satavuotiasta männikköäkin on, paikoin vanhemman puuston lomassa. Hieskoivua kasvaa vähäisesti sekapuuna.

Peuravaarojen alue kokonaisuutena mänty- ja kuusikankaineen, suojuotteineen ja pikkulampineen on viehättävää eräretkeilyaluetta. Monet metsästäjät ja ret-

keilijät ovatkin löytäneet alueen omakseen. Mäntykankaat ovat porojen talvilaitumia.

Rulla-aavan laidat säilytetään luonnontilaisina. Suojuotit niistä nousevine törmineen elävöittävät männikkökankaita. Siksi törmät pidetään peitteellisinä. Sinisen lammen ympäristö jätetään luonnontilaan. Yhtenäisillä mäntykankailla pinnanmuotojen vaihtelut ja puuston rakenteelliset erot käytetään hyväksi monimuotoisen metsän kuvan luomiseksi. Tässä auttaa alueen rajautuminen luonnontilaisiksi jääviin metsiin.

Suunnitelmakaudella Palo-Peuravaaran laitaa tulee kasvatushakkuuta, siemenpuuhakkuuta ja eri-rakenteisen metsän hakkuuta.

8.8.5 Palsi

Alue muodostaa nauhamaisen puolikaaren Ristiinamoroston vaarojen eteläpuolelle. Lännessä se rajautuu Sotajoen rantamaihin. Idässä maat ovat kapeahkona vyöhykkeenä Palsiojan kahta puolen.

Seutu on kullankaivuun ydinaluetta. Metsäautotiet kulkevat maiden halki. Lisäksi kuivilla, tasaisilla kankailla on runsaasti kulku-uria. Kesällä alueella on paljon väkeä. On kullankaivajia, virkistyskalastajia ja retkeilijöitä, jotka lähtevät täältä Ivalojokivarteen. Erämaisuus on vähäistä.

Alueen männiköistä on hakattu ratapölkkyjä 1950-luvulla. Samat alueet on hakattu uudelleen 1980-luvun puolivälissä. Hakatuilla alueilla on mäntytaimikkoa tai jo vanhempaa riukumetsää. Hakattujen alueiden lomassa on vanhojen männiköiden saarekkeita.

Versosurmaepidemia on harsuunnuttanut mäntyjä viime vuosina. Samaa metsätuhoa on myös luonnontilaisilla ja sellaisiksi jäävillä alueilla Sotajoen rinteillä ja Pahanojanpalossa Sotajoen länsipuolella.

Alueelle ei tule hakkuuta noin 20 vuoteen.

8.8.6 Kirakka

Alue sijoittuu pääosin Kirakkajoen laaksoon. Maasto on topografialtaan rinteistä. Jokirannoilta nousevat mäet ja vaarat luovat maaston kuvan. Lukuisat pikkujärvet, lammet, notkelmat ja rämejuotit antavat siihen pienipiirteistä vaihtelua. Maaperä on karunpuoleista, paikoin varpujen ja sammalten, paikoin jäkälän peittämää. Pintakiviä on monin paikoin, ei kuitenkaan kivikoiksi tai louhikoiksi asti. Suurin yhtenäinen kangasmaa on Syväjärven selkä.

Alue kasvaa lähes puhdasta männikköä. Se on hakattu poimintaluonteisesti 1930-luvun lopulla. Metsänkuva on siksi erityisesti Kirakkajoen länsipuolella

monimuotoinen. Taimiryhmät ja varttuneen puuston ryhmät vuorottelevat, ja siellä täällä on kilpikaarnaisia aihkeja. Muualla metsät ovat tasarakenteisempia, yleensä sulkeutuneita, ja harvahkoa alikasvosta on monin paikoin.

Kirakkajoen pohjoispuolella puusto on terävälätvaista, kasvavaa ja tiheää. Iältään se on enimmäkseen alle kahden sadan vuoden. Muualla puusto on vanhempaa. Yli 250-vuotiaita männiköitä on Niemivaaroissa, Koijerikankaalla, Jursulannokkien rinteillä ja Kirakkajoen länsipuolella. Vanhan metsän aukkopaikoissa on yleisesti nuorennosta.

Alueella ei hakata seuraavan kymmenen vuoden aikana. Myöhemmät hakkuut ovat ensin väljennyshakkuita, erirakenteisen metsän hakkuita ja ylispuuhakkuita. Koska puusto on rakenteeltaan vaihtelevaa, ja alikasvokset ovat tavallisia, on puuston peitteellisyys mahdollista säilyttää suurena. Peitteellisyyden säilyttäminen on täällä tärkeää, koska alue on tärkeä eräretkeilylle.

Peitteellisyyden vaatimusta korostavat alueen rinteet ja ympäröivät vaarat ja morostot. Niiltä avautuu maisema jokilaaksoon. Koskemattomiksi jäävät vesistöjen ja soiden reunavyöhykkeet ohjaavat luonnostaan pieniin käsittelyaloihin. Lisäksi aihkien yleisyys, ja niiden jättäminen taimikkoalueille säilyttävät alueen erämaaluonnetta.

8.8.7 Nuovakka

Nuovakan alue sijoittuu Vaskistunturin, Nuovakkapään ja Paskaluottumien välisiin jokilaaksoihin ja em. tuntureiden ja Ivalojoen välisiin vaaroihin ja selkämaihin. Ivalojoen rantatörmät, noin 400 metrin etäisyydellä joesta, kuuluvat luonnontilaan jäävään alueeseen.

Alue on tärkeä porojen talvilaidun. Lintumetsästäjiä liikkuu syksyllä, mutta heitä ja poromiehiä lukuunottamatta alue on ollut melko rauhassa kulkijoilta. Erämaa-arvot lienevät suurimmat tuntureiden välisissä jokilaaksoissa.

Korkeimmat vaarat alueen sisällä ovat Keinolaki (kartalla Vaskispää) ja Hammasmaara. Hammastunturin alta saavat alkunsa pienehköt Nuovakkajoki ja Hammasjoki. Ne virtaavat melko syvissä laaksoissa, ja niihin laskee useita puroja.

Maanpinta on yleensä sileä ja kivetön. Ivalojoen rantamaat ovat ohuen jäkälän peittämiä karunpuoleisia kankaita. Missä männikkö on tiheämpää, siellä sammalet ovat vallitsevia. Ylempänä em. jokilaaksoissa maa on tuoreempaa ja viljavampaa.

Puhdas männikkö kasvaa lähes kauttaaltaan alueella. Hieskoivua on purojen varsilla ja siellä täällä mäntyjen seassa. Männiköt ovat Ivalojoen rantakankailla homogeenisiä, tiheänpuoleisia ja tasaikäisiä. Useimmat männiköt ovat iältään 160–200-vuotiaita. Löytyy myös jokunen vanhempi metsikkö. Metsiköiden iät ja

rakenne kertovat, että näillä mailla on ollut todennäköisesti kolme laajaa kuloa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa.

Vanhoja, yli 250-vuotiaita männikköjä on Nuovakkajoen latvoilla Kotaojan pohjoispuolella, jokilaaksossa Hammasvaaran luoteispuolella ja Onsajoen itäpuolella.

Alueella ei hakata seuraavalla kymmenvuotiskaudella. Myöhemmin hakkuut alkavat tiheähköjen puustojen väljentämisellä ja vähittäisellä vanhojen metsien uudistamisella.

Ivalojoen läheisyys, rinnemaat ja ympäröivät tunturit sekä laajat, yhtenäiset ja vähän vaihtelevat puustot ovat keskeiset metsien käsittelyä ohjaavat tekijät. On hakattava siten, että jäljet eivät näy joelle eikä juuri tuntureillekaan. Ehjän kaukomaiseman säilyminen edellyttää huomattavan puuston peitteisyyden ylläpitoa. Metsän uudistaminen on tehtävä pienin, suunnaltaan harkituin siemenpuualoin. Puun metsäkuljetuksessa on varottava rikkomasta rinteiden maanpintaa.

Laajat, yhtenäiset puustot edellyttävät pienienkin maaston ja puuston vaihteluiden hyväksikäyttöä käsittelysuunnittelussa, jotta metsän monimuotoisuus lisääntyisi.

8.8.8 *Litmuri*

Litmurivaaran mukaan nimetty alue ulottuu pitkänä Ivalojoen myötäisenä kaistana Kutturasta Järnäjokeen. Ivalojoen rantamaat noin puolen kilometrin levyisenä kaistana kuuluvat luonnontilaiseksi jäävään alueeseen.

Alue muodostuu mäntyvaltaisista vaara- ja selkämaista. Niitä erottavat toisistaan pitkänomaiset nevat, rämeet ja puronotkot. Taimenjoki alueen kaakkoisosassa virtaa kallioitten välissä syvässä ja kapeahkossa laaksossa. Myös Ivalojokeen maat putoavat jyrkästi.

Inari-Kittilä-maantieltä erkanevat polkutie Kutturaan. Sitä myötäilee sähkölinja.

Litmurvaaran alusmaissa ja Härkäselässä kasvaa sekametsää. Ivalojoen rantamaat ja Sapilasrämeen ja Kutturin väliset kankaat kasvavat lähes puhtaasta männikköä. Litmurvaaran rinteet ovat palaneet laajalti v. 1948. Kulo on edennyt monin paikoin pintapalona. Palosta selvinneen harvahkon männikön alle on syntynyt hieskoivualikasvos. Mukkapalo, missä kasvaa tiheä noin 65-vuotias männikkö, on palanut ilmeisesti 1920-luvun alussa. Samoihin aikoihin, ehkä vähän myöhemmin, on sattunut kulo Taimenpalossa. Se on palanut läikittäin, ja siellä on nyt varttuneen männikön lomassa nuoren männikön ryhmiä.

Hakkuiden suunnittelussa huolehditaan erityisesti siitä, että polkutien varsi jää peitteelliseksi. Puronvarret ja soiden laitamat säilytetään ehjänä. Ivalojoelle näkyvä maisema säilytetään erämaisena.

Litmurvaaran alusmaiden pienipiirteisyys ja sekapuustot johtavat monipuoliseen, pienialaiseen metsien käsittelyyn. Mäntyvaaran, Taimenpalon ja Lentoken-tänvaaran männiköt ovat melko yhtenäisiä ja tasarakenteisia. Siellä luonnon vähäinenkin muuntelu on käytettävä hyväksi.

Alueella ei hakata suunnitelmakaudella.

9 RETKEILY

9.1 Retkeilyn näkymät

Retkeily on ilmeisesti lisääntyvä maankäyttömuoto. Hammastunturin erämaa tarjoaakin hyvät mahdollisuudet eri retkeilymuodoille. Luonto on kaunis, monipuolinen, pääosin luonnontilainen ja erämainen. Vanha ja nykyinen kullankaivu vetävät ihmisiä puoleensa, samoin poronhoito entisine ja nykyisine muotoineen. Mahdollisuus virkistyskalastukseen on monelle tärkeä.

Erämaan rauhaa ja hiljaisuutta kaipaava löytää ne teiden ja kulkureittien ulkopuolelta. Viikon kahden vaellus on helppo tehdä joutumatta palaamaan omille jäljille. Tottumaton kulkija tai ihmisiä kaipaava voi tukeutua merkittyihin reitteihin ja tupiin.

Hiihtäminen erämaassa on harvinaista. Moottorikelkka on syrjäyttänyt sukset. Vuokratupien määrän lisääntyminen ja rajoitukset kelkkailijoiden autiotupien käytölle saattavat lisätä hiihdon suosiota.

Kelkkaretkely merkitsee paikallisille ehkä samaa kuin veneily rannikon asukkailla. Kelkkailu ei lisääntyne juuri nykyisestä merkityn, yleisen kelkkauran ulkopuolella. Paikallinen kelkkakanta on jo nyt runsas.

Veneily ja melonta tulevat ilmeisesti huomattavasti lisääntymään Hammastunturin erämaassa, erityisesti Ivalojoella. Moottorivene on syrjäyttänyt soutuve-neen.

Mitä enemmän retkeilijöitä on, sitä vähemmän on erämaisuuutta. Hammastunturin laaja alue kätkee nykyiset retkeilijämäärät helposti kesäaikana. Erämaan rauhaa häiritsee ehkä hetkellisesti laskeutuva tai nouseva lentokone. Talvella, erityisesti kevättalven viikonloppuina, suosituimmat kelkkaurat ovat vilkkaassa käytössä. Lumi säilyttää muiden jäljet ainakin seuraavaan kunnan tuiskuun, vahvimmat polanteet lumien sulamiseen saakka.

Roskaantuminen ja maaston kuluminen sekä tulipaikat keskittyvät yleensä pienille, rajatuille alueille. Metsähallitus on vähentänyt roskaantumista tupien jätehuollolla, tulipaikkojen rakentamisella ja valistuksella.

9.2 Retkeilyn ohjaus

Metsähallitus voi ohjata retkeilyä tupien ja reittien sijoittelulla. Tupa tuo aina ympärilleen ihmisiä ja heidän myötänsä liikettä, ääntä ja jälkiä. Samoin merkitty reitti ohjaa useimmat kulkijat käyttämään sitä.

Pääperiaatteena on, että erämaa säilyy erämana. Kokemus osoittaa, että kerran rakennetun kämpän tai reitin purkaminen kohtaa erittäin voimakkaan julkisen vastarinnan. Siksi rakentamisen on oltava hyvin harkittua ja varovaista.

Kelkkailun haitta luonnolle on yleensä pieni. Lumi suojaa kasvillisuutta, ja talvi-
nen eläimistö on niukka, sekin enimmäkseen lumen alla. Poroja ja poronhoitoa
piittaamattomat ja taitamattomat kelkkailijat voivat häiritä pahasti, varsinkin
tunturialueella. Ongelmallista on, että parhaat hanki- ja kelkkakelit sattuvat sa-
maan aikaan kuin porojen lähestyvä vasominen.

Myös kotkan pesintä ajoittuu vilkkaimpaan kelkkailukauteen. Liian läheltä pe-
sää ajaminen voi johtaa pesinnän epäonnistumiseen. Ei ole kuitenkaan havain-
toja siitä, että alueen kotkakanta olisi taantunut kelkkailun takia. Kelkkaurat
kulkevat riittävän kaukana pesistä. Pesät sijaitsevat yleensä vaikeassa rinne-
maastossa, mitä kelkkailijat välttävät.

Kelkkailun haittoja vähennetään valistuksella, asennekasvatuksella ja valvon-
nalla. Kelkkailu on vielä hakemassa yleisesti hyväksyttäviä muotoja.

Erämaat säilytetään edelleen alueina, jotka vaativat retkeilijöiltä luonnossa ole-
misen, liikkumisen ja yöpymisen taitoja. Tekniikan kehittyminen on tosin osit-
tain vienyt kevättalvisen erämaan, mutta muina vuodenaikoina erämaa on yhä
laaja ja syrjäinen.

Erämaa on jaettu ydinosiin ja laitaosiin (kuva 2). Metsähallitus ei tee retkeily-
rakenteita ydinosaan. Erämaan laitaosissa rakentaminen on niukkaa. Se keskit-
tyy jo osittain rakennetuille osa-alueille, Ivalojoelle ja Sotajoen sekä Palsiojan
ympäristöön. Siellä kunnostetaan Metsähallituksen ja Kultalasäätien hallinnassa
olevia vanhoja kämppiä ympäristöineen. Ivalojokivarteen rakennetaan tulistel-
paikkoja.

Retkeilyrakenteiden saamelaiskulttuurille, poronhoidolle ja muille luontaiselin-
keinoille aiheuttamaa räsitusta seurataan jatkossakin. Uusia retkeilyrakenteita ei
sijoiteta alueille, joilla ne aiheuttaisivat haittaa luontaiselinkeinoille. Myöskään
entisiä rakenteita ei kunnosteta tällaisilla alueille. Haitalliset ja tarpeettomat tu-
vat hävitetään.

Hammasjärven – Kirakkajoen ympäristö on suosittu retkeily-ympäristö. Sinne ei kuitenkaan rakenneta uusia rakennuksia eikä reittejä.

9.3 Retkeilyn rakenteet

Retkeilyn rakenteiden sijainti ilmenee kuvasta 4.

9.3.1 Autio- ja päivätuvat

Uusia autiotupia ei rakenneta.

Vanha Karvaselän autiotupa Inari-Kittilä-tien varressa säilytetään. Se on turvallisuuden kannalta tarpeellinen hiljaisella, erämaisella tieosuudella.

Myös muut olemassaolevat autiotuvat, Suivakkojärvi, Taimenjärvi, Ivalojoen Kultala, Ritakoski ja Louhioja sekä Rautujärven päivätupa pidetään avoimina. Ne huolletaan ja ylläpidetään.

Hiihtäjiä erämaassa on vähän. Hiihtäjät eivät voi luottaa siihen, että autiotupa on vapaana, kun he saapuvat sinne väsyneinä. Sama epävarmuus estää ohjattujen hiihtovaellusten järjestämistä. Koska autiotupia ei ole tarkoitettu moottorikelkkailijoiden yöpymiseen, Metsähallitus voi siirtää joitakin autiotupia jatkossa joko varaus- tai vuokratuvaksi hiihtokauden ajaksi.

9.3.2 Varaus- ja vuokratuvat

Varaus- ja vuokratuvat ovat lukittuja. Varaustuvasta retkeilijä voi varata petipaikan. Vuokratuvan varaaja saa käyttöönsä kokonaan kaikkine varusteineen.

Uusia varaus- tai vuokratupia ei rakenneta.

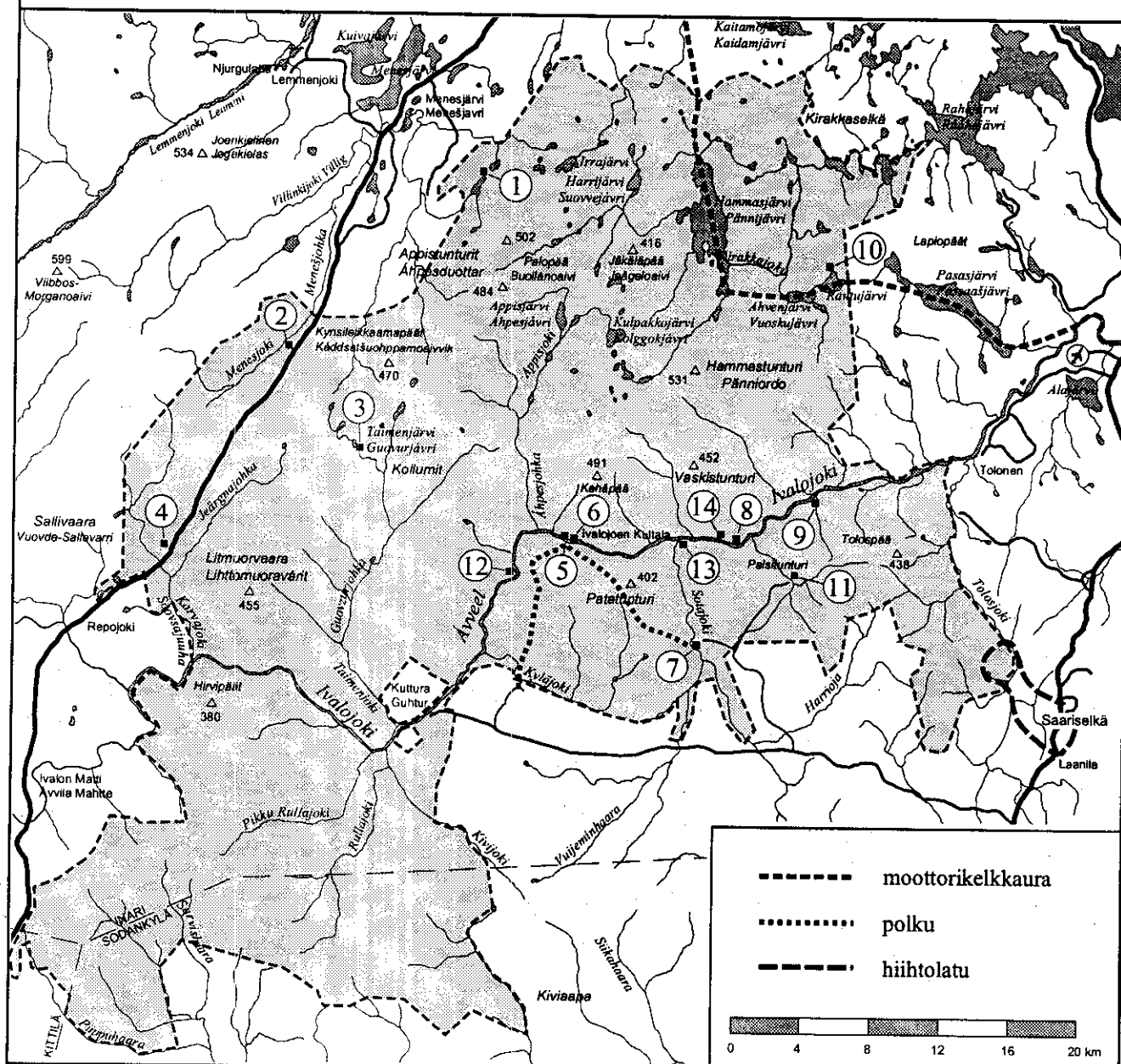
Ivalojoen Kultalan varaustupa (samassa rakennuksessa kuin autiotupa) säilytetään varaustupana. Ritakosken, Juntinojan vuokratuvat ja Kirakkajoen suussa Rahajärven rannassa oleva tupa pysyvät vuokratupina.

Ritakosken yläpuolella oleva uittokämppä peruskorjataan vuokratuvaksi. Samoin Liljeqvistin vaatimaton ja pieni kämppä (lähellä Sotajokisuuta joen itäpuolella), kunnostetaan vuokratuvaksi. Raahenpirtti Palsiojan varressa kunnostetaan myös vuokratuvaksi.

Koivulan tupa sijaitsee Ivalojoen länsipuolella, vastapäätä Yrjönojan suuta. Tuvan omistaja ja Metsähallitus ovat sopineet, että tupa tulee Metsähallitukselle sitten, kun se vapautuu nykyiseltä omistajalta. Metsähallitus käyttää sitä silloin vuokratupana.

HAMMASTUNTURIN ERÄMAA

Retkeilyn nykyiset ja suunnitellut rakenteet

Ei Muutoksia:

1. Suivakkojärven autiotupa
2. Juntinojan vuokratupa
3. Taimenjärven autiotupa
4. Karvaselän autiotupa
5. Ivalojoen Kultala, autio-/varautupa
6. Kruunun Stationi ja väentupa
7. Pahaojan Kultala
8. Ritakosken auto-/vuokratupa
9. Louhiojan autiotupa
10. Rautujärven päivätupa

Muutoksia:

11. Raahenpirtti, autiotuvasta vuokratuvaksi
12. Ruikanmutka, vuokratuvaksi vapauduttuaan nykyiseltä omistajalta
13. Liljeqvistin kämpä, kunnostus vuokratuvaksi
14. Uittokämpä, kunnostus vuokratuvaksi

Mikäli Hammasjärvellä jää rakennuksia Metsähallitukselle nykyisten vuokrasopimusten umpeutuessa, niitä voidaan vuokrata erämaalain mukaisiin tarkoituksiin. Kustakin tapauksesta Metsähallitus päättää erikseen. Mahdollista on yhden vuokratuvan perustaminen Hammasjärvelle. Mikäli Metsähallitukselle jääville rakennuksille ei löydy erämaalain mukaista käyttöä, ne poistetaan.

Vain lyhyehköksi ajaksi kerrallaan vuokratupa voidaan vuokrata virkistyskäyttöön samalle henkilölle tai ryhmälle.

9.3.3 Vanhat huoltamattomat kämpät ja kammit

Erämaa-alueella on joitakin huonokuntoisia, puolilahoja vanhoja kämppiä ja kammeja. Saamelaisten vanhoja asumuksia lukuunottamatta ne puretaan. Ylitieheä kämppiverkosto vaarantaa alueen erämaaluonteen. Toinen syy purkamiseen on se, että Metsähallitus ei voi omistaa ja ottaa vastuulleen kämppiä, jotka eivät ole paloturvallisia.

9.3.4 Palovartijan maja Litmurvaarassa

Palovartiointi hoidetaan nykyisin lentokoneella. Siksi Litmurvaaran tuvalla ei ole enää sen alkuperäistä käyttöä. Se poistetaan.

9.3.5 Ivalojoen veneilyreitti

Erämainen Ivalojoeki tarjoaa hyvät mahdollisuudet veneilyyn ja melontaan. Koskinen ja kivinen, monin paikoin matala joki edellyttää joki- tai kumivenettä, moottorin kanssa tai ilman.

Matkailuyritykset tarjoavat asiakkailleen erilaisia ohjelmapalveluja. Niitä varten ja yksityisiä veneilijöitä varten Metsähallitus on rakentanut ja rakentaa Ivalojoelle, Kutturan ja Tolosen välille, peruspalvelut veneenlasku- ja rantautumispaikkoineen, tulipaikkoineen ja yöpymispaikkoineen. Tuvat ovat jo olemassa. Niitä peruskorjataan. Rantautumispaikkoja rakennetaan viisi.

Ivalojoen retkeilyyn liittyy myös vanhan kulta- ja kulttuurihistorian entisöinti. Arvokkaat kentät palautetaan niiden kultaryntäyksen jälkeiseen tilaansa tai lähelle sitä. Metsähallitus käyttää työssä apuna Kultamuseon, Museoviraston ja Turun Yliopiston Kevon tutkimusaseman asiantuntemusta. Kentät varustetaan asianmukaisella opastuksella paikan historiasta ja alueen luonnosta.

9.3.6 Hiihtoreitti Saariselältä Kulmakuruun

Hiihtoreitti (kuva 4) säilyy entisellään.

9.3.7 Moottorikelkkaurat

Moottorikelkkaura Ivalosta Hammasjärven kautta Inariin (kuva 4) säilytetään entisellään.

Sotajokivartta pitkin Metsähallitus voi osoittaa matkailuyrittäjien opastamille kelkkailijoille kulku-uran Ivalojoelle.

9.3.8 Kummitusojan ja Pahaojan polut

Vanhaa polkua Kitisen latvoilta Ivalojoen kultamaille (kuva 4) parannetaan Kyläjoen (pistotien pää) ja Ivalojoen välisellä osalla. Polku merkitään maastoon, ja Kyläjoen ylittävät pitkospuut uusitaan vajaan kolmen kilometrin matkalla.

Mikäli myöhemmin katsotaan tarpeelliseksi, voidaan koko polku Porttipahdan altaalta Ivalojoelle merkata, rakentaa kävelysillat jokien yli, ja pitkoksia tarpeen mukaan.

Pahaojan polku (kuva 4) säilyy entisellään.

10 OPASTUS

Erämaakeskustelu ja erämaalain säätäminen on nostanut Hammastunturin alueen yleiseen tietoisuuteen. Aiemmin se oli tuntematon suurelle yleisölle ja myös useimmille Lapissa säännönmukaisesti vaeltaville. Kulta-alueet ovat toki jo pitkään kiehtoneet ihmisiä. Kullankaivuusta ja -kaivajista Ivalojoella on kirjoitettu kirjoja ja tehty elokuva.

Paikallisestikaan laaja erämaa ei ole kovin hyvin tunnettu. Poromiehet tietenkin tuntevat maastot tarkkaan, vanhemmat myös oman paliskunnan ulkopuolelta. Kalastajat tuntevat omat "reviirinsä" ja metsästäjät omansa, harva kuitenkaan koko erämaata. Retkeilijät ovat nuori ilmiö. Moottorikelkalla retkeilevien maastotuntemus rajoittuu tavallisesti kulku-urien ympäristöön, mm. Ivalojoelle.

10.1 Opastuksen tarkoitus

Opastuksen tavoitteet voidaan johtaa erämaalain tavoitteista. Opastuksella on pyrittävä alueen erämaaluonteen säilyttämiseen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseen.

Metsähallitus ei tule markkinoimaan Hammastunturin erämaata eikä muitakaan erämailta. Opastus on luonteeltaan tiedottavaa, asiallista ja ohjaavaa.

Metsähallitus pyrkii opastuksella nostamaan erämaan ja erämaaluonteen arvostusta kaikissa käyttäjäryhmissä ja myös ei-käyttäjien piirissä.

Metsähallitus pyrkii opastuksella tekemään tunnetuksi saamelaiskulttuuria, ja nostamaan sen arvostusta.

Metsähallitus pyrkii opastuksella tekemään tunnetuksi erämaan luontaiselinkeinoja, erityisesti porotaloutta. Tavoitteena on lisätä tietoa porosta ja poronhoidosta niin, että alueella liikkuvat ymmärtävät toimiansa merkityksen poronhoidolle, ja osaavat kulkea aiheuttamatta häiriötä poroelinkeinoille.

Metsähallitus pyrkii opastuksella ohjaamaan luonnon monipuolista käyttöä siten, että erämaan erämaaluonne säilyy.

10.2 Opastuksen sisällöstä

Opastus sisältää kuvauksen erämaan luonnosta: kasvillisuudesta, eläimistöstä, maa- ja kallioperästä, vesistöistä ja maisemista.

Erämaiden käytöstä kerrotaan olennainen maankäyttömuodoittain. Keskeisiä teemoja Hammastunturin erämaassa ovat porotalous, kullankaivu, metsätalous, metsästys, kalastus, keräily ja retkeily. Kunkin käyttömuodon historiaa selvitetään. Poronhoidon ymmärtämystä lisätään kertomalla porosta ja sen käyttäytymisestä, poronhoidon menetelmistä, laidunkierrosta ja poronhoidon rakenteista.

Saamelaiskulttuuria tuodaan esille kertomalla saamelaisesta perinteestä, asutushistoriasta, saamelaiselinkeinoista ja saamen kielestä ja sen esiintymisestä paikannimistössä.

Monikäytön rakenteet, mm. autiotuvat, varaustuvat ja vuokratuvat sekä merkätyt reitit esitellään, samoin kulkuyhteydet erämaahan. Retkeilyn ohella selvitetään kalastus- ja metsästysmahdollisuuksia.

10.3 Opastustavat ja paikat

Maastoon pystytetään opastustaulut (opastuskatokset) Sotajoen tien suuhun, Kutturaan veneiden vesillelaskupaikan viereen ja kahteen paikkaan Inari-Kittilä-tien varteen. Toinen niistä tulee erämaan läpi kulkevan kantatien eteläpäähen, toinen pohjoispäähen.

Metsähallitus julkaisee Hammastunturin erämaasta vihkosen tai kirjan. Siinä esitetään tiivistetysti erämaan luontoa ja tähänastista käyttöä sekä erämaan tulevaa käyttöä.

Inariin valmistuu lähivuosina Ylä-Lapin opastuskeskus. Siellä esitellään saamelaiskulttuuria ja saamelaisten historiaa sekä Inarin ja Utsjoen luontoa, ensisijaisesti luonnonsuojelualueita. Metsähallitus huolehtii jälkimmäisestä tehtävästä. Hammastunturia ja muita erämaita esitellään muun Inarin luonnon esittelyn yhteydessä.

11 LIIKENNE JA KULKUYHTEYDET

11.1 Liikenteen ja liikkumisen muodot ja oikeudet

Erämaan sisäiset tiet ja erämaan tuntumaan tulevat tiet on esitetty suunnitelman perusselvitysosassa. Jääpeitteiset alueet muodostavat lisäksi juridisesti oman kokonaisuutensa; ne ovat sekä tieliikennelain että maastoliikennelain määräysten ulkopuolella.

11.2 Tieliikenne

11.2.1 Maantiet

Yleiset tiet ovat ympäri vuoden liikennöitävissä. Metsäautotiet ovat yleensä talvella ummessa. Lisäksi tien haltija voi sulkea tien esimerkiksi kelirikkoaikana.

Sotajoen ja Palsinojan seuduilla on metsäautoteiden ohella maastouria. Ne ovat syntyneet kuiville kankaille ajamisen seurauksena, niitä ei ole yleensä varsinaisesti tehty.

Ajaminen erämaan metsäautoteillä on vapaata silloin kun tiet ovat liikennöitävässä kunnossa. Poikkeuksena on puomilla suljettu Litmurvaaran tie, joka johtaa sotilasalueelle. Lisäksi on huomattava, että auraamattomat metsäautotiet katsotaan maastoksi.

Erämaa-alueelle ei rakenneta pysyviä teitä. Valtioneuvosto voi kuitenkin antaa luvan sellaisen pysyvän tien rakentamiseen, jolla on yleisen edun tai luontaiselinkeinojen harjoittamisen kannalta huomattava merkitys. Erämaalain mukaan saa Hammastunturin erämaa-alueelle rakentaa tien Inarin ja Pokan väliseltä maantieltä Kutturin kylään. Nykyisin tällä välillä on tielaitoksen hoidossa oleva polkutie.

Yhtään metsäautotietä ei toistaiseksi ole tarvetta katkaista. Jatkossa voidaan jättää korjaamatta joitakin tienpätkiä Sotajoen ja Palsiojan varressa.

11.2.2 Talvitiet

Teiden rakentamiskielto koskee pysyvien eli kaikkina vuodenaikoina ajokelpoisten teiden rakentamista. Se ei siten estä niin sanottujen talviteiden rakentamista. Hallituksen esitys Eduskunnalle toteaa: "Talviteitä onkin tarkoitus käyttää muun muassa puiden kuljettamiseen niiltä erämaa-alueilta, joilla harjoitetaan luonnonmukaista metsätaloutta. Tällaisia metsiä on lähinnä Hammastunturin ja Vätsärin erämaa-alueilla."

Talviteidenkin rakentamisessa pyritään ottamaan huomioon erämaalain tavoitteet saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamisessa. Talviteiden rakentamisesta ja sijoittelusta neuvotellaan paliskuntien kanssa ja tiejärjestelyistä pyritään sopimaan paliskunnan kanssa.

11.2.3 Rasitteet

Valtioneuvosto voi myös antaa luvan yksityistä tietä varten perustetun rasiteoikeuden tai käyttöoikeuden lunastamiseen, jos erämaa-alueella on oikeuden käyttämiseksi vireillä sellaisen pysyvän tien rakentamista koskeva hanke, josta on haittaa alueen erämaaluonteen säilyttämiselle. Tällaisia tarpeita tai hankkeita ei Hammastunturin erämaassa ole. Kulkuoikeus erämaan sisällä oleville niitypalstoille on olemassaolevia polkuja pitkin. Niille ei ole osoitettu tien tekemiseen oikeuttavaa rasitetta.

11.3 Ilmailu ja vesiliikenne

Ilmailua ohjaa ilmailulaki ja vesiliikennelaki. Niiden mukaan laskeutuminen vesialueille ja niiltä nousu on sallittua. Maa-alueiden käyttö ilmailutarkoituksiin edellyttää Metsähallituksen lupaa. Lupaa ei kuitenkaan tarvita etsintä- ja pelastuspalvelulentoihin. Myöskään porotalouden harjoittajat eivät poronhoitotehtävissä tarvitse lupaa.

Vesiliikenne on kaikille sallittua.

11.4 Maastoliikenne

Maastoliikenne on lisääntynyt paljon viime aikoina. Maastoliikenne ja erämaalain tarkoitus "alueen erämaaluonteen säilyttäminen" ovat vaikeasti yhteensopittavia asioita. Toisaalta erämaalain muut tarkoitukset: luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämisen, edellyttävät tietyn asteista maastoliikennettä. Maastoliikenne voi aiheuttaa tuntuvaa haittaa myös luontaiselinkeinoille, erityisesti poronhoidolle.

Erämaalaki ei säätele maastoliikennettä. Sitä säätelee maastoliikennelaki (670/1991). Maastoliikennelain tarkoituksena on "moottorikäyttöisten ajoneuvojen käyttämisestä maastossa ja moottorikelkkailureitillä luonnolle tai muulle ympäristölle, luontaiselinkeinoille taikka yleiselle virkistyskäytölle tai muulle yleiselle edulle aiheutuvien haittojen ehkäiseminen". Maastoliikennelain mukaan "moottorikäyttöisellä ajoneuvolla ei saa liikkua maastossa ilman maanomistajan lupaa". Palo- ja pelastustehtävät, virkatehtävät ja poronhoitotyöt eivät edellytä lupaa.

Erämaiden maastoliikenneluvista päättää Metsähallitus.

Maastoliikennelakiin liittyy Eduskunnan lausuma, jossa se edellyttää, että "hallitus huolehtii siitä, että Metsähallitus tai muu valtion viranomainen myöntää Utsjoen, Enontekiön ja Inarin kunnissa pysyvästi asuville pitkäaikaisia alueellisia lupia moottorikelkan käyttöön valtion mailla edellyttäen, että luvista ei aiheudu nyt hyväksytyyn maastoliikennelain viidennessä pykälässä tarkoitettua vahinkoa." Viidennessä pykälässä todetaan, että "Moottorikäyttöistä ajoneuvoa on maastossa käytettävä siten, että vältetään vahingon ja haitan aiheuttamista luontaiselinkeinoille, luonnolle ja muulle ympäristölle".

Edellä esitetyn perusteella käy selväksi, että:

- pysyvästi kunnassa asuvat ja ulkopaikkakuntalaiset ovat eri asemassa lupia myönnettäessä (Eduskunnan lausuma).
- kesäaikainen maastoliikenne on oltava rajoitetumpaa kuin talviaikainen (haitta luonnolle).
- lupia myönnetään siten alueellisesti ja ajallisesti rajoitettuna, että luontaiselinkeinoille ei aiheudu vahinkoa ja haittaa.
- luvan myöntäjän eli Metsähallituksen harkittavaksi jää, miten lupia myönnetään, jotta mainittuja haittoja ei esiintyisi.

11.5 Maastoliikenne Hammastunturin erämaassa

Maastoliikennelaki tuli voimaan heinäkuun alussa vuonna 1991. Metsähallituksen Ylä-Lapin luonnonhoitoalue on omaksunut lupien myöntämisessä tässä jäljempänä esitetyn käytännön.

Maastoliikenneluvan myöntämistä harkittaessa etenemisjärjestys on seuraava:

1. Asuuko hakija pysyvästi kunnassa vai ei
2. Haetaanko lupaa lumen ajaksi vai sulan maan ajaksi
3. Mihin tarkoitukseen lupaa haetaan
4. Mille alueelle tai reitille ja mille ajalle lupaa haetaan
5. Onko jotain erityisyyttä luvan myöntämiseen tai sen epäämiseen.

11.5.1 Lumen aikainen maastoliikenne

Inarilaiset kulkevat yleisesti perheittäin moottorikelkalla ja reellä Ivalojoen Kultalassa ja myös erämaajärvillä. Reitti haetaan vanhoilta kulku-urilta. Asiaan liittyy pilkkiminen ja tulistelu kahvinkeittoineen ja makkaranpaistoineen. Tällainen retkeilyn muoto on inarilaisille tärkeä kevättalvella. Se pyritään ohjaamaan merkityille kelkkaurille.

Omaksuttu, voimassaoleva käytäntö lupien myöntämisessä antaa kuntalaisille hyvät mahdollisuudet talviaikaiseen maastoliikenteeseen. Kuntalaiset ovat saaneet ja saavat alueellisia lupia myös erämaa-alueelle.

Mikäli myöhemmin osoittautuu tarvetta tiukentaa luvan myöntämistä, esimerkiksi poronhoidolle tai luonnolle aiheutettujen haittojen takia, Metsähallitus voi rajoittaa maastoliikennettä. Pääperiaate on, että se on sallittua, mikä ei ole erikseen kielletty. Sellaisilta kelkkailijoilta, jotka eivät osaa käyttäytyä erämaiden arvon mukaisesti, lupa peruutetaan. Päinvastainen periaate – kaikki on kielletty, mikä ei ole erikseen sallittu – johtaisi lupabyrokratiaan ja sen tuomiin huomattaviin kustannuksiin.

Ivalosta lähtee merkitty kelkkaura Rautujärven kautta Hammasjärvelle (kartta retkeilyosan yhteydessä). Sieltä se kulkee Inariin. Tälle kelkkauralle myös muut kuin kuntalaiset voivat saada maastoliikenneluvan. Lupa on erikseen haettava, se ei ole yleislupa. Huomattava on, että ura ei ole maastoliikennelain tarkoittama moottorikelkkailureitti. Lain mukaisia kelkkareittejä, jotka edellyttävät reitinpitäjältä mm. kunnossapitoa, ei Metsähallituksella ole.

Uusia, vastaavanlaisia merkittyjä kelkkauria Metsähallitus ei tee erämaahan.

Edellämainitun Ivalo–Hammasjärvi–Inari-kelkkauran varteen Metsähallitus voi rakentaa kelkkailua palvelevia rakenteita, esimerkiksi huollettuja nuotiokatoksia. Rautujärven päivätupa on pääasiassa kelkkailijoiden käytössä. Muita tupia ei reitin varrella rakenneta, koska kelkkamatka Ivaloon tai Inariin on lyhyt.

Ulkopaikkakuntalaiset eivät saa ajaa moottorikelkalla muualla erämaan maastossa kuin edellä mainitulla kelkkauralla.

Järjestetyt kelkkarallit, joissa pääpaino on kelkan ja sen kuljettajan kulkuominaisuuksissa, eivät kuulu erämaahan eikä niitä sallita erämaassa.

Matkailuyrittäjä voi huoltaa hiihtoretkeä moottorikelkalla. Hän ja Metsähallitus sopivat kulkureitistä. Matkailuyrittäjien kelkkaretkiä varten Metsähallitus osoittaa kulku-uran Sotajokivarren tietä seuraten Ivalojoelle ja sitä pitkin Ivalojoen Kultalaan. Yrittäjä ja Metsähallitus sopivat retkistä tapauskohtaisesti. Metsähallituksen tai luvansaaajan tulee varmistaa, että toiminnasta ei ole haittaa porotaloudelle.

Metsähallitus voi sulkea erityisistä syistä tiettyjä alueita tai tiettyjä ajankohtia kelkkailulta. Erityinen syy voi olla esimerkiksi kotkanpesän ympäristö pesimäaikana tai poronhoidosta aiheutuva tarve.

Luvanvaraisten kelkkailijoiden tulee liikkua käyttöön omaksuttuja kulku-uria myöten. Ne kulkevat yleensä vesistöjä, suojuotteja, vuomia ja notkoja pitkin nousematta tunturiin. Ansapyytäjiltä ei kuitenkaan edellytetä vakiintuneiden urien käyttämistä pyyntialueella. Vahingon aiheuttaminen poronhoidolle (esim. kevättalvinen tunturien valloitus) tai luonnolle aiheuttaa luvan peruuttamisen.

Erämaassa olevat autiotuvat on tarkoitettu omin voimin liikkuville retkeilijöille. Koska alku- ja keskitalvi ovat hiljaista aikaa eräretkeilyssä, kelkkailijat voivat nykyisen käytännön mukaisesti oleskella ja yöpyä autiotuvilla lumentulosta maaliskuun 14. päivään asti. Silloinkin hiihtäjillä on etuoikeus niiden käyttämiseen.

Koko talven on kelkkailijoitten käytettävissä oleskeluun ja yöpymiseen Rautujärven päivätupa ja Louhiojan autiotupa. Kaikilla muilla autiotuvilla moottorikelkkailijoiden oleskelu on rajoitettu päiväajaksi.

Ajo-ohjeet ja autiotupien käyttöön liittyvät ohjeet liitetään maastoliikennelupaan.

Metsähallitus voi muuttaa edellämainittuja autiotupien käyttöohjeita.

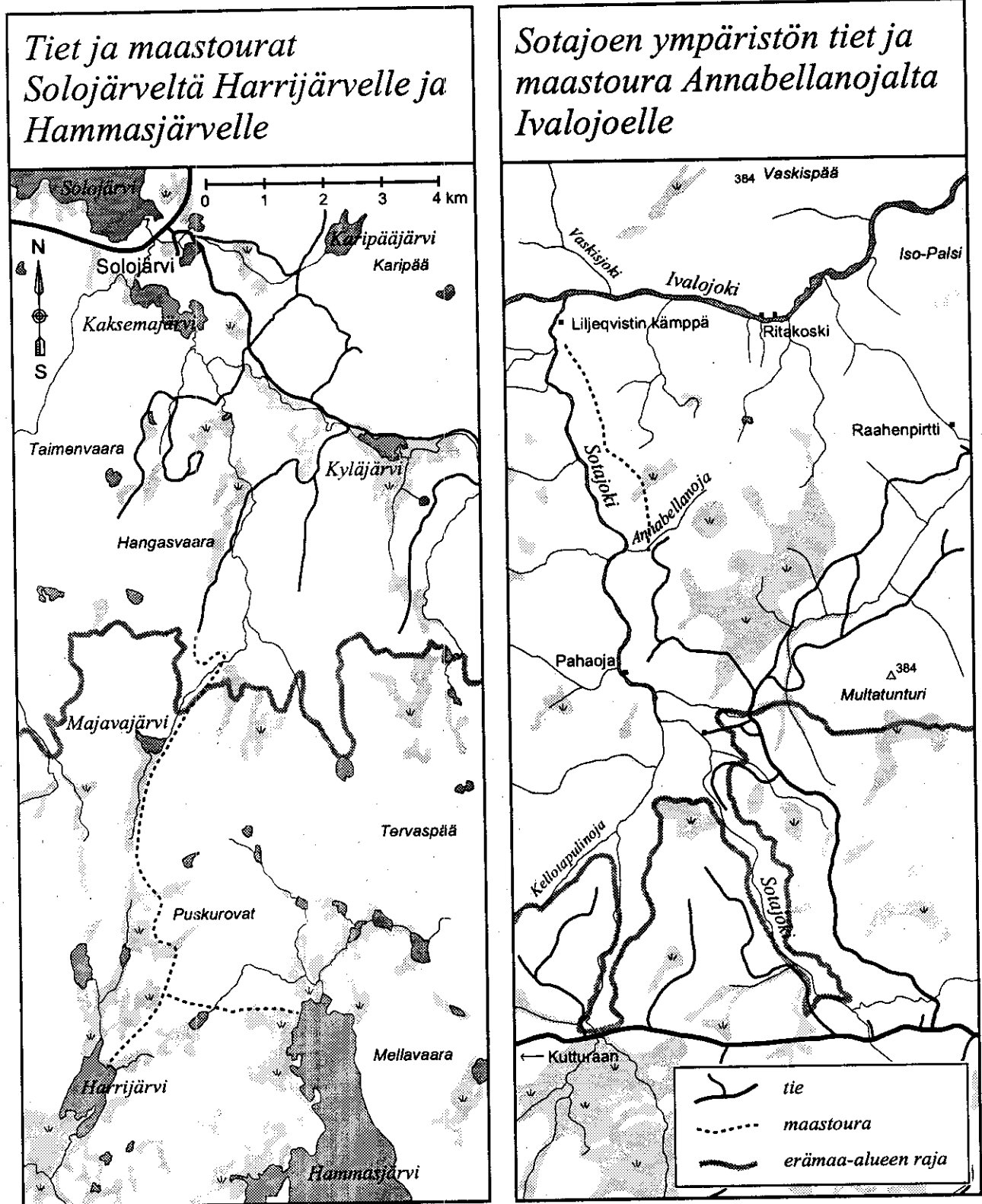
Maastoauto, moottoripyörä ja mönkijä kulkevat myös vähälumisessa maastossa. Niillä liikkumiseen sovelletaan kuitenkin aina seuraavassa esitettyä lupamenetelyä.

11.5.2 Lumettoman maan aikainen maastoliikenne

Lumettoman maan maastoliikenne on luonnolle vahingollisempaa kuin lumenaikainen. Lumi suojaa talvella kasvillisuutta ja maanpintaa. Kesällä on luonnon aktiivinen vaihe. Silloin maastoliikenne häiritsee esimerkiksi pesintää. Metsähallitus pitää lumettoman ajan luvanvaraisen maastoliikenteen erittäin vähäisenä.

Maastoliikennelain mukaan lumettoman maan maastoliikenne on sallittu poronhoitoon kuuluvissa välittömissä tehtävissä. Luontaiselinkeinojen harjoittajien lumettoman maan maastoliikenteeseen myönnetään lupia osoitetuille urille. Muille lupia ei myönnetä ilman poikkeuksellista syytä.

Erämaan tuntumassa tai sisällä asuvat henkilöt voivat saada osoitetuille urille maastoliikenneluvan hillanpoimintaa varten. Myös hirven ruhon poiskuljettaminen tai jokin muu vastaava, hyvin perusteltu syy, oikeuttaa lupaan.

Kuva 5. Tiet ja maastourat Hammasjärven ja Sotajoen ympäristössä.

Hammasjärvelle ja Harrijärvelle menee kulku-ura (kuva 5). Paikalliset luontaiselinkeinon harjoittajat voivat saada maastoliikenneluvan näille järville liikkueensa hyötytarkoituksissa, esimerkiksi kalastamassa. Ura ylittää ainakin yhdessä kohtaa kapean, turvepohjaisen, upottavan suojuotin. Täällä Metsähallitus vahvistaa uraa puutelalla tai vastaavalla, jotta kulku-ura ei leviä.

Sotajoen ympäristössä on paljon teitä ja lyhyitä uria (kuva 5). Tiet on esitetty kuvassa 5 erotukseksi maastosta. Huomattava on, että Annabellanojalta pohjoiseen lähtevä tieura on maastoa. Kulku-ura on kullankaivajien rakentama, ja se on tarkoitettu kaivoslain mukaiseen huoltoajoon valtaukselle.

11.6 Jokamiehen oikeudet

Jokamiehen oikeudet ovat sellaisinaan voimassa erämaassa. Siten omin voimin liikkuminen on vapaata.

12 VUOKRAUS JA LUOVUTUS

Erämaalaissa todetaan alueen luovuttamisesta: "Erämaa-alueeseen kuuluvaa valtion omistamaa maa-aluetta tai siihen kohdistuvaa käyttöoikeutta ei saa luovuttaa eikä antaa vuokralle ilman valtioneuvoston lupaa. Lupaa ei kuitenkaan tarvita käyttöoikeuden luovuttamiseen porotalouden, kalastuksen tai keräilyn tarpeisiin seitsemännessä pykälässä mainitun hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti eikä alueen luovuttamiseen sellaista hanketta varten, joka on tarpeen puolustusvalmiuden tai rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta."

Hallituksen esitys Eduskunnalle erämaalaiksi perustelee em. lainkohtaa seuraavasti: "Säännöksellä turvataan lain tärkeintä tarkoitusta, erämaiden säilyttämistä mahdollisimman luonnontilaisina. ... Säännöksellä estettäisiin siten muun muassa yksityinen rakennustoiminta, kuten lomakeskusten ja laskettelualueiden rakentaminen erämaa-alueille. Luovuttamiskielto ei kuitenkaan koskisi erämaa-alueeseen kuuluvia vesialueita, joten esimerkiksi kalastukseen liittyvät vesialueiden käyttöoikeuksien luovutukset jäisivät nykyisen käytännön varaan. Käyttöoikeus määrättyyn tarkoitukseen olisi kuitenkin mahdollista luovuttaa valtioneuvoston luvalla. Lupa alueen luovuttamiseen voitaisiin antaa, jos erämaa-alueelle suunnitellulla hankkeella on yleisen edun kannalta huomattava merkitys. Tällainen hanke voisi olla esimerkiksi koko maan kannalta merkityksellisen voimalinjan rakentaminen erämaa-alueen kautta."

Hallitus perustelee edelleen: "Valtioneuvoston lupaa alueen tai sen käyttöoikeuden luovuttamiseen ei tarvittaisi, jos alue tai sen käyttöoikeus luovutetaan porotalouden, kalastuksen, metsästyksen tai keräilyn tarpeisiin. Säännöksellä edistettäisiin lain tarkoituksia, joiden mukaan erämaa-alueet olisi säilytettävä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten turvaamiseksi luontaiselinkei-

nojen harjoittamista ja luonnontuotteiden keräilyä varten. Alueen luovutus tulisi kuitenkin kysymykseen vain hoito- ja käyttösuunnitelmassa määrättyssä erämaan osassa. Luontaiselinkeinolain säännösten mukaan Metsähallitus voi muutoinkin osoittaa paikan, johon luovutuksensaaja voi rakentaa rakennuksensa."

Hammastunturin erämaa-alueella on lukuisia maanvuokrasopimuksia, käyttö- ja hallintaoikeuksia sekä luontaiselinkeinolain mukaisia lupapäätöksiä. Ne on esitelty perusselvityksen osassa "Maanvuokraus ja luovutus".

Erämaalain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksissä todetaan, että "Erämaa-alueisiin tämän lain voimaan tullessa kohdistuvat rasiteoikeudet ja niihin rinnastettavat käyttöoikeudet sekä vuokrasopimukset jäävät edelleen voimaan. Metsähallitus voi jatkaa sopimukseen perustuvien oikeuksien voimassaoloaikaa vahvistetun hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti."

Seuraavassa tarkastellaan vuokra- ym. sopimuksia vuokratarkoituksen perusteella jaoteltuina.

12.1 Lomamaja-alueet

Erämaa-alueella on kolme vuokrattua lomamaja-aluetta. Niiden vuokrasopimukset päättyvät vuosien 1992, 1994 ja 1995 lopussa.

Metsähallitus ei jatka vuokrasopimuksia niiden mentyä umpeen.

Metsähallitus aloittaa maanvuokralain mukaiset neuvottelut vuokraajien kanssa vuokra-alueella olevien rakennusten kohtalosta. Metsähallitus pyrkii hankkimaan ne rakennukset, joita voidaan käyttää erämaalain mukaisiin tarkoituksiin. Ratkaisussa tulee ottaa huomioon saamelaiskulttuurin näkökohta. Mikäli vuokraaja jättää rakennukset paikalleen, ja niille ei löydy erämaalain mukaista käyttöä, Metsähallitus poistaa ne.

12.2 Kullankaivun perinteen vaalimiseen liittyvät käyttöoikeudet

Lapin Kultala Säätiö on entisöinyt ja ylläpitänyt Ivalojoen Kultalaa ja Pahaajan Kultalaa rakennuksineen. Metsähallituksen ja Säätiön tulee käydä neuvotteluja rakennusten ja niiden ympäristön tulevasta huollosta ja käytöstä. Ei ole estettä, että rakennukset pysyvät Säätiön hoidossa.

12.3 Yleishyötyalueet

Metsähallitus on vuokrannut maata ilmailun, yleisradiotoiminnan, voimatalouden ja kartoituksen tarpeisiin. Näiden sopimusten jatkaminen on yleisen edun mukaista.

Inarin kunnan sähkölaitos on lopettanut Hammasjärven säännöstelyn. Täten Kirakkajoen suussa olevan vuokra-alueen ja sillä olevan asuinrakennuksen ja muiden rakennusten käyttötarkoitus on muuttunut yleishyötyalueesta lomamaja-alueeksi. Metsähallitus aloittaa neuvottelut sähkölaitoksen kanssa vuokrasopimuksen purkamiseksi ja rakennusten siirtämiseksi Metsähallituksen hallintaan. Nykyinen vuokrasopimus on voimassa vuoden 2006 loppuun.

Mikäli jatkossa tulee esiin maan vuokraaminen johonkin yleisen edun mukaiseen tarkoitukseen, asiasta päättää valtioneuvosto. Ilman valtioneuvoston lupaa käyttöoikeus voidaan luovuttaa "sellaista hanketta varten, joka on tarpeen puolustusvalmiuden tai rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta".

12.4 Luontaiselinkeinot

Porotalous on tärkein luontaiselinkeino. Se käyttää koko erämaa-aluetta ympärivuotisesti. Paliskunnilla on lukuisia vuokrasopimuksia Metsähallituksen kanssa, mm. poromieskämppäalueita ja laidunkierto- ja esteaita-alueita. Osa entisistä vuokrasopimuksista on muutettu porotilalain mukaisiksi hallinto-oikeuksiksi. Porotalouden rakenteet on esitetty kartalla perusselvitysosassa kohdassa "Porotalous".

Erämaalain mukaista on, että porotalouden käyttöoikeudet turvataan jatkossa. Täten paliskunnat voivat vuokrata maata tarvitsemiensa rakennusten ja rakenteiden sijoituspaikaksi.

Hammasjärvellä on yksi luontaiselinkeinolain mukaiseen lupapäätökseen perustuva kalastustukikohta. Saman järven rannalla on tilapäiseen lupaan perustuva siirrettävän kalastustukikohdan sijoituspaikka.

Kalastusperusteella on mahdollisuus sijoittaa olemassaolevan lisäksi korkeintaan yksi muu tukikohta. Mikäli pysyvä lupa annetaan, kalastustukikohta tulee sijoittaa Hammasjärven luoteiskulmassa sijaitsevalle kankaalle. Vesien kalantutkimus ei anna edellytyksiä muihin tukikohtiin. Kalastuksen kannattavuutta heikentää ratkaisevasti pitkä tietön matka kalanmyynti- ja käsittelypaikoille.

Myöskään metsästyksen ja keräilyyn perustuvien tukikohtien rakentamiseen ei ole edellytyksiä.

13 ERÄMAAN KÄYTÖN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET JA LUONNONSUOJELU

Hammastunturin erämaa on kansainvälisesti arvokas alue. Se on yksi viimeisistä laajoista metsäerämaista Euroopassa. Varsin luonnontilaiset metsät, suot, tunturit ja vedet tekevät alueesta monimuotoisen.

Hammastunturin erämaa sijoittuu Urho Kekkosen ja Lemmenjoen kansallispuiston väliin. Nämä ja Norjan puoleinen Anarjokkan kansallispuisto muodostavat yhdessä suuren, poikki Lapin ulottuvan melko luonnontilaisen alueen. Kasvi- ja maantieteellisesti kokonaisuus sijoittuu Perä-Pohjolan ja Metsä-Lapin väliseen vaihteluvyöhykkeeseen. Sekä tunturi- että metsäluonto on hyvin edustettuna. Hammastunturin erämaan pohjoisosa tunturi- ja metsäjärvineen sekä erämainen Ivalojoen laakso ovat kokonaisuuden arvokkaimpia osia. Ivalojoen vesistöalue latva- ja keskiosiltaan kuuluu lähes kokonaan joko Lemmenjoen kansallispuistoon tai Hammastunturin erämaahan.

13.1 Maankäyttömuodot ja niiden vaikutuksista luontoon

13.1.1 Porotalous

Porot laiduntavat koko erämaan alueella. Laidunalueet muuttuvat lumiolosuhteiden ja paimentamisen takia jonkinverran vuosittain. Laidunnus muuttaa mm. jäkälälajien runsaussuhteita. Se voi vaikeuttaa eri koivulajien uudistumista vaikeutumisen. Ylilaidunnus ja maastoliikenne voi johtaa karuimmilla paikoilla eroosioon.

Porotalouden ympäristövaikutuksia ei täysin tunneta. Suomesta puuttuvat vertailualueet, laidunnukselta säästyneet alueet.

Yleensä porotalouden aiheuttama ympäristömuutos on vähittäinen. Jos laidunnus loppuu, alue palautuu muutamassa vuosikymmenessä ainakin jäkälän osalta alkuperäiseen tilaansa. Tunturimittarin tuhoalueilla poro on paikoin estänyt tunturikoivun uudistumisen. Siellä muutos on pitkäaikainen.

Poromiehillä ja pedoilla on yhteinen "saalis", poro. Poromiehet eivät siksi ole olleet halukkaita suojelemaan petoja. Toisaalta runsas porokanta on eduksi mm. karhulle, ahmalle ja maakotkalle.

Poro on tullut lähisukulaisensa villipeuran tilalle. Siten poronhoito on luonnontilainen maankäyttömuoto niin kauan kun porokanta ei ylitä kestäväää jäkälän ja muiden ravintokasvien tuotantoa.

13.1.2 Metsätalous

Metsää hakataan tämän suunnitelman mukaan noin 15 000 hehtaarilla. Täten 92 % erämaan pinta-alasta jää hakkuiden ulkopuolelle. Metsämaiden mäntyvaltaisista metsistä, joihin hakkuut kohdistuvat, jää pysyvästi luonnontilaan 63 %. Kuusikot, koivikot, metsänrajametsät puulajista riippumatta, tunturikoivikot, korvet, rämeet ja louhikot jäävät pysyvästi hakkuiden ulkopuolelle. Myös puronvarret ja soiden ja hetteiden laidat säilytetään luonnontilaisina.

Hakkuu muuttaa nopeasti metsää elinympäristönä. Vanhan metsän lajit vähenevät. Aukean ja nuoren metsän lajit lisääntyvät. Muutos on sitä suurempi, mitä laajempia ja yhtenäisempiä hakkuualat ovat.

Hakkuun jäljet, kannot ja hakkuutähteet lahoavat hitaasti, suuret kannot lahoavat täysin noin sadassa vuodessa. Hakkuutähteet estävät porojen laidunnuksen 6-7 vuodeksi.

Uudistushakkuusta menee noin kaksi sataa vuotta, ennenkuin paikalla on taas vanha metsä. Hakkuun vaikutus on siten pitkäaikainen. Itse hakkuu koneineen ja äänineen on lyhytaikainen ja kertaluonteinen, talveen ajoittuva häiriö. Samalla paikalla hakataan uudestaan 30-70 vuoden kuluttua.

Uudistushakkuu muistuttaa vaikutuksiltaan metsäpaloa. Se lisää metsiköiden välistä monimuotoisuutta ja vaihtelua. Metsikön sisäistä monimuotoisuutta metsänhoito ehkä vähentää.

Jotkin lajit hyötyvät hakkuista, jotkin kärsivät, mutta kokonaisuuden kannalta olennaisia muutoksia ei ole odotettavissa. Uhanalaisia lajeja metsien käsittely Hammastunturin erämaassa ei vaaranna.

Hakattavien kankaiden kasvisto on vähälajista varpukasvillisuutta. Harvinaiset ja uhanalaiset kasvit esiintyvät pahdoilla, vesien varsilla, soilla ja niiden laiteilla, missä ei hakata. Koska maata ei käännetä, hakkuualoilta ei juuri huuhtoudu aineksia vesiin. Lumi ja jää suojaavat puunkorjuukoneiden vajoamisjäljiltä.

Hakkuut eivät myöskään vaaranna uhanalaisia lintuja tai nisäkkäitä. Metsien pirstoutumista ei tapahdu. Käsiteltävät alueet ovat pienehköjä, ja ne rajautuvat luonnontilaisiin alueisiin.

Selkärangattomien esiintyminen tunnetaan huonosti. Koska useimmat biotoopit ja suurin osa männiköistäkin jätetään hakkuiden ulkopuolelle, ei minkään lajin olemassaolo ole uhattu hakkuiden takia.

Hakkuut muuttavat maiseman nopeasti uudenlaiseksi. Useimmat ihmiset pitävät muutosta pahana. Varsinkin uudistushakkuualat ovat hakkuun jälkeen ruma. Myöhemmin kun hakkuutähteet painuvat, ja taimikot kasvavat, rumat yksityiskohdat vähenevät. Taimikoiden vanhaa metsää kirkkaampi vihreä, nuorien

ja vanhojen metsien vaihtelu, avarampi näkymä ja aihkit nuoren metsän päällä ovat hakkuun tuomia uusia maiseman elementtejä.

13.1.3 Kullankaivu

Kultaa kaivetaan yleensä purojen ja jokien törmistä. Kaivuupinta-ala on pieni. Kaivaminen ja maansiirto tuhoavat paikan kasvillisuuden. Muutos on yleensä tilapäinen. Kasvit leviävät vähitellen ympäristöstä kaivualueelle, kun kullankaivu loppuu. Kasvullisesti lisääntyvien lajien leviäminen on hitaampaa kuin siemenistä ja itiöistä lisääntyvien.

Kullankaivajien mukana kaivukentille on levinnyt lajeja, joita erämaassa ei muualla tavata. Vanhat kaivualueet ovat usein lajistollisesti rikkaita. Ei ole tiedossa, onko kullankaivu hävittänyt lajeja.

Kullankaivuun haitallisin ympäristövaikutus on alapuolisten vesien samentuminen, jos kaivuussa tarvittavaa vettä ei kierrätetä suljetusti. Kullankaivu sivuilmiöineen on myös aiheuttanut roskaantumista ja maaperän kulumista. Vesipumppujen, kaivureiden ja muiden koneiden äänet kantavat kaivualueen ulkopuolelle. Talvella kulta-alueet ovat hiljaisia ja asumattomia.

13.1.4 Riistatalous ja kalatalous

Metsästys on hävittänyt alkuperäisen majavakannan viime vuosisadalla. Villipeuran häviämiseen vaikuttivat myös kasvavat porokarjat. Nykyisin metsästys ei uhkaa minkään lajin esiintymistä alueella.

Kalastus ei yleensä uhkaa erämaan kalakantoja. Jonkin pienen järven kalakanta voidaan pyytää vähiin. Kun pyynti kannattamattomana loppuu, kanta palautuu muutamassa vuodessa. Liian valikoiva pyynti voi muuttaa lajien runsaussuhteita. Ehkä on myös pyydetty loppuun jonkin pikkujärven taimenkanta.

Kalanistutukset ovat muuttaneet joidenkin vesien kantoja. On istutettu uusia lajeja ja kantoja. Esimerkiksi siian alkuperäiset kannat ovat ilmeisesti sekoittuneet istutettuihin kantoihin.

13.1.5 Retkeily

Retkeily ei ole paljoa muuttanut erämaan luontoa. Roskaantuminen on ensisijassa esteettinen haitta. Jotkut retkeilijät rakentavat kivikehän nuotionsa ympärille, ja suosituille alueille voi kertyä kivikehä toisen viereen. Paikalliseen perinteeseen tämä tyyli ei kuulu.

Retkeilyyn liittyy jokin harrastus, yleensä valokuvaus ja lintujen ja kasvien bongaus. Koska harvinaiset lajit ovat halutuimpia kohteita, liian innokas bongaja voi häiritä näitä lajeja.

13.2 Muu ihmisen toiminta

13.2.1 *Metsäpalojen torjunta*

Metsäpalojen torjunta estää luonnon normaalin uudistumisprosessin. Hammas-tunturin erämaassa palaisi metsää keskimäärin 440 hehtaaria vuodessa, mikäli paloja ei sammutettaisi. Luku perustuu arvioon, jonka mukaan metsät palavat 250 vuoden välein. Palokierto voi olla nopeampikin, jopa 100–150 vuotta.

Kulo muuttaa lajien runsaussuhteita ja kasvutekijöitä. Esimerkiksi maaperän happamuus vähenee vuosikymmeniksi. Jäkälিকöt palautuvat muutamassa vuosikymmenessä. Kuusimetsien paloa seuraa yleensä se, että hieskoivu valtaa kasvupaikan.

Jotkin lajit ovat erikoistuneet kuloalueisiin. Koska uusia paloalueita ei juuri tule, nämä lajit vähenevät. Metsien monimuotoisuus pienenee, koska taimikoita syntyy vain myrskyjen ja hakkuiden seurauksena.

13.2.2 *Maastoliikenne*

Kaikkiin maankäyttömuotoihin liittyy maastoliikennettä. Talvinen maastoliikenne ei juuri muuta luontoa. Haitallisimmillaan kelkkailu voi aiheuttaa suurpetolintujen pesimisen epäonnistumisen. Porojen häirintä voi aiheuttaa keskenmenoja.

Kesäaikainen maastoliikenne aiheuttaa maaston kulumista ja aiheuttaa häiriötä. Maaston kuluminen on voimakkainta porotalouden rakenteiden ympäristössä.

13.2.3 *Luvaton tappaminen ja pesärosvous*

Petoja, erityisesti sutta ja ahmaa, vainotaan edelleen. Harvinaisten petolintujen munat ja poikaset ovat kysytyjä kansainvälisillä markkinoilla. Tämä saattaa johtaa pesärosvukseen.

Ivalojoen latvoille siirtyi tällä vuosisadalla majavia ilmeisesti Norjasta. Ainakin osasyynä kannan häviämiseen on ollut luvaton tappaminen.

13.2.4 Ulkopuolelta tulevat ympäristömuutokset

Erämaa on ilmakehän kautta yhteydessä maailmanlaajuisiin ympäristömuutoksiin. Näitä aiheuttavat ilmakehän lämpeneminen, otsonikato ja ilman eri epäpuhtaudet. Paljain silmin näkyviä vaikutuksia ei vielä ole todettu. Tutkijoiden näkemykset mm. metsätuhouhkan vakavuudesta ja tuhon aiheuttajista ovat risiitaitaisia.

13.3 Yhteenveto muutostekijöistä

Ehkä voimakkaimmin alkuperäistä luontoa uhkaavat muutokset ilman laadussa, metsäpalojen torjunta, kesäaikainen maastoliikenne ja metsätalous. Porot voivat aiheuttaa tunturimittarituhon jälkeen tunturikoivikoiden häviämisen tuhoalueilta. Kalanistutukset ovat ehkä jo aiheuttaneet pysyviä muutoksia geeniperintöön.

13.4 Toiminta luonnon suojelemiseksi

Hammastunturin erämaa ei ole luonnonsuojelualue. Se edustaa välimuotoa taolousalueiden ja luonnonsuojelualueiden välillä. Erämaalain keskeinen tarkoitus – erämaaluonteen säilyttäminen – pitää sisällään samoja tavoitteita mitä luonnonsuojelualueille on asetettu.

13.4.1 Passiivinen luonnonsuojelu

Luonnonsuojelu toteutuu passiivisesti monien maankäyttömuotojen suhteen.

Erämaalain mukaan maa-aluetta tai siihen kuuluvaa käyttöoikeutta ei saa luovuttaa eikä antaa vuokralle ilman valtioneuvoston lupaa. Pysyviä teitä ei saa rakentaa. Kaivospiiriä ei saa määrätä ilman valtioneuvoston lupaa.

Metsien käsittely on rajoitettu hoito- ja käyttösuunnitelmassa osoitetuille alueille. Metsähallitus on laatinut luonnonmukaisesti hoidettaville metsille käsittelyohjeet, joissa luonnonsuojelun tarpeet on otettu huomioon.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on osoitettu ydinalue, mihin Metsähallitus ei tee retkeilyrakenteita.

13.4.2 Aktiivinen luonnonsuojelu

13.4.2.1 Metsien polttaminen

Metsäpalojen torjunta vähentää luonnon monimuotoisuutta. Metsien ikärakenne yksipuolistuu. Kuusen esiintymisalueella lehtimetsät ja osa mäntykankaista kuusettuvat. Muutokset köyhdyttävät alueen kasvistoa ja eläimistöä.

Metsähallitus neuvottelee paloviranomaisten ja paliskuntien kanssa joidenkin metsiköiden polttamisesta. Ensisijassa kysymykseen tulevat soiden ympäröivät kuusettuneet saarekkeet.

13.4.2.2 Luonnonkulojen salliminen

Metsähallituksen, paloviranomaisten ja paliskuntien on sovittava myös päätöksenteosta ja menettelystä silloin kun luonnonkulo on syttynyt erämaa-alueella. Sammutustöihin ryhtymisestä tulee päättää tapauskohtaisesti, ottaen huomioon mm. ennakoitu kulon eteneminen, sääolosuhteet, kulon sijainti, sammutuskustannukset ja odotettavissa olevat hyödyt ja haitat. Jos kulon leviäminen laajalle ei uhkaa, ja odotettavissa oleva haitta on pieni, ei ryhdytä sammutustöihin.

Pidättäytyminen luonnonkulojen sammuttamisesta edellyttää palolain muuttamista.

13.4.2.3 Rajoitukset

Viimeisen, 1960-luvun tunturimittarituhon seurauksena tuhansia hehtaareita tunturikoivikoita autioitui Utsjoella ja Inarissa. Porot söivät vesat koivuista. Jotta näin ei pääsisi enää tapahtumaan, Metsähallitus seuraa tuhon sattuessa tilanteen kehitystä. Metsähallitus sopii porotalouden kanssa keinoista vahinkojen rajoittamiseksi. Suurtuhon varalta on vastuu- ja rahoituskysymykset selvitettävä ajoissa, jo ennen tuhojen ilmenemistä.

Metsähallitus rajoittaa alueellisesti ja ajallisesti kelkkailua, jos se aiheuttaa esimerkiksi suurpetolintujen pesinnän epäonnistumista.

13.4.2.4 Koulutus ja asennekasvatus

Metsähallitus jatkaa henkilöstönsä luonnonsuojelukoulutusta. Koulutuksessa keskitytään aluksi uhanalaisten lajien ja niiden elinympäristöjen sekä uhkatekijöiden tunnistamiseen.

Kelkkailu hakee vielä yleisesti hyväksytyjä muotoja. Metsähallitus pyrkii muuttamaan kelkkailijoiden asenteita entistä myönteisimmiksi luonnonsuojelun ja poronhoidon suhteen.

13.4.2.5 Valvonta

Metsähallitus valvoo maastoliikennettä, metsästystä, kalastusta ja kullankaivua sekä muuta ihmisen toimintaa erämaassa säädösten mukaisilla valtuuksillaan. Erityisesti seurataan uhanalaisten lajien menestymistä.

Erämaa on niin laaja, että valvonta ei pysty estämään kaikkia väärinkäytöksiä. Siksi tiedotus, ohjaus ja haittojen ennaltaehkäisy ovat valvontaa tärkeämpiä keinoja.

13.4.2.6 Uhanalaisten lajien suojelu

Uhanalaisten lajien suojelu kuuluu Metsähallituksen varsinaisiin tehtäviin. Täten Metsähallitus kartoittaa uhanalaisten lajien esiintymistä, elinympäristöjä ja uhkatekijöitä. Alkuvaiheessa kartoitetaan selkärankaisten eläinten ja putkilokasvien esiintyminen, myöhemmin myös muita lajiryhmiä. Uhanalaisten petolintujen pesinnän onnistumista seurataan säännöllisesti. Samoin uhanalaisten petojen, kuten esimerkiksi karhun kantojen määrittäminen ja kantojen kehittymisen seuranta ovat selkeästi Metsähallituksen tehtäviä. Metsähallitus pyrkii ennalta ehkäisemään nähtävissä olevat uhkatekijät.

Metsähallitus jakaa tietoa uhanalaisista lajeista ja niiden esiintymisestä. Yksityiskohtaisia tietoja lajien esiintymisestä ei julkisteta, jotta lajit voisivat elää rauhassa. Joidenkin lajien esiintyminen, esimerkiksi suurpetolinnut, pidetään mahdollisimman pienen ryhmän tiedossa. Niiden uhkat ilmeisesti kasvavat, jos pesimäpaikat leviävät julkisuuteen.

Kalastoltaan luonnontilaisiin vesiin ei istuteta kaloja. Sotajokeen, Appisjokeen ja Taimenjokeen voidaan kuitenkin istuttaa Ivalojoen taimenkantaa. Tämän kannan tiedetään kuteneen em. joissa. Rautukannan elinvoimaisuus turvataan.

Minkki-, kettu- ja korppikannat ovat lisääntyneet ihmisen myötävaikutuksella. Mainitut lajit vähentävät joidenkin uhanalaisten lajien kantoja. Metsähallitus edesauttaa em. lajien kantojen säätelyä.

13.4.2.7 Kulttuurikohteiden suojelu ja entisöinti

Metsähallitus kartoittaa yhdessä Museoviraston kanssa arvokkaat kulta-, asutus- ja elinkeinohistorian kohteet. Rakennukset entisöidään tarvittaessa. Kenttien kasvillisuus palautetaan käytön aikaiseen tilaansa. Metsähallitus neuvottelee

muiden omistajien kanssa heidän arvokkaiden rakennustensa ja rakenteidensa suojelusta (esim. Vuorhavaaran aita).

Karvaselän autiotuvalle laaditaan opaste vanhasta ratsutiestä Kittilän ja Inarin välillä. Ratsutielle noussut pensaikko raivataan pois kämpän kohdalla.

14 SUUNNITELMAN VAIKUTUKSIA

Erämaalaki määrää pääperiaatteet erämaiden hoidolle ja käytölle. Laki turvaa porotalouden tulevaisuutta. Laki ei myöskään aseta rajoituksia erämaan perinteisille käyttömuodoille kuten metsästykselle, kalastukselle, keräilylle ja valtausoikeuden perusteella tapahtuvalle kullankaivulle. Lain keskeinen periaate – alueen erämaaluohteen säilyttäminen – turvaa edellämainittujen käyttömuotojen ja retkeilyn vetovoiman.

Hoito- ja käyttösuunnitelma täsmentää erämaalakia erityisesti metsätalouden suhteen. Keskeinen ja konkreettinen vaikutus on myös suunnitelmassa esitetyllä monikäytön ja muiden erämaalain tarkoitusten yhteensovittamisella.

Esitetyillä metsien käsittelyn periaatteilla on iso merkitys erämaiden ulkopuolella, talousmetsissä. Niiden käsittelyyn on otettu piirteitä erämaametsiin esitetyistä menetelmistä.

Suunnitelman esitykset aktiivisista luonnon suojelun toimista vaikuttavat erämaan tulevaan luonteeseen.

Erämaan luonnon tilan seuranta ja käytön seuranta muodostavat Metsähallitukselle uuden tehtävän.

14.1 Seuranta

Metsähallituksella on alueen hallinnasta vastaavana tahona velvollisuus seurata muutoksia erämaan luonnon tilassa.

Metsähallituksen tulee myös seurata muutoksia erämaan käytössä, muutoksia käyttäjien ja ei-käyttäjien arvoissa ja erämaasuhteessa sekä eri ryhmien keskinäisiä suhteita. Metsähallituksella on velvollisuus reagoida tiedoksi tuleviin muutoksiin siten, että erämaalain tarkoitukset eivät vaarannu. Muutosten seuranta antaa myös tietoa kansalaisille ja päättäjille, niin että he voivat ajoissa ryhtyä toimiin erämaalain tarkoitusten turvaamiseksi.

Erämaan luonnon tilan seuranta sisältää elinympäristöjen tilan ja erämaalajiston seurannan. Eri lajeista uhanalaiset ja harvinaiset lajit, erämaista ympäristöä vaativat lajit sekä tärkeät saalisajit ovat suurimman mielenkiinnon kohteena.

Hammastunturin erämaahan liittyvien perinteisten ja uusien arvojen kartoitus, eri käyttäjäryhmien erämaasuhte ja eri käyttäjäryhmien suhteet ovat ehkä vaikeasti mitattavissa. Metsähallitus ryhtyy selvittämään, miten tämä tehtävä hoidetaan. Erämaalain kaikki kolme ensimmäistä tarkoitusta, alueen erämaaluonteen säilyttäminen, saamelaiskulttuurin turvaaminen ja luontaiselinkeinojen turvaaminen, antavat perinteisille käyttömuodoille ja arvoille lain suojan. Lain neljäs tarkoitus, luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen, antaa sijansa uudemmille arvoille ja käyttömuodoille.

Erämaan onnistunut käytön ohjaus edellyttää, että Metsähallituksessa tiedetään erilaiset arvot, ja että ne otetaan huomioon erämaalain tarkoitusten mukaan.

Sekä luonnon tilan seuranta että erämaan käytön seuranta muodostavat selkeän, monelta osin uuden tehtävän Metsähallitukselle. Tämän yhteiskunnallisen tehtävän hoitaminen edellyttää, että valtiolta ohjaa tehtävään riittävät resurssit. Koska tehtävän laajuuden selvittäminen on vielä kesken, ei tässä suunnitelmassa esitetä resurssitarvetta.

Eri taloudellisista vaikutuksista helpoimmin laskettavissa ovat metsätalouden rajoituksista aiheutuvat taloudelliset vaikutukset ja monikäytön palveluista aiheutuvat kustannukset.

14.2 Metsätalous

14.2.1 Vaikutukset tuotannon arvoon ja työllisyyteen

Erämaakomitean esitys jätti Hammastunturin erämaan talousmetsistä (Metsähallituksen maankäyttöluokitus ennen erämaalakia) luonnontilaan 4 300 hehtaaria. Tämä suunnitelma lisää luonnontilaisten metsien määrää 14 900 hehtaarella. Täten entisistä talousmetsistä siirtyy kaikkiaan luonnontilaisiksi metsiksi 19 200 hehtaaria.

Luonnonmukaisesti hoidettavien metsien, 15 410 hehtaaria, hakkuumahdollisuus putoaa 20 % siitä, mitä se olisi ollut talousmetsissä.

Edellämainitut tekijät vähentävät yhdessä hakkuumäärää 25 600 kuutiometriä siitä, mitä se olisi ollut erämaalakia edeltäneen metsätaloussuunnitelman mukaan.

Hakkuumäärän pienenemisestä aiheutuu 11 metsurityöpaikan ja 20 metsätalouden työpaikan väheneminen.

Lapin Metsä 2000 -mietinnössä on arvioitu, että 10 000 kuutiometrin hakkuu merkitsee 2,13 miljoonaa markkaa kantohinnasta, hakkuutyöstä ja kuljetuksesta

koostuvassa kokonaisarvossa. Näin ollen suunnitelma vähentää metsätalouden tuotannon arvoa 5,45 miljoonaa markkaa.

Eduskunta on edellyttänyt, että "erämaa-alueiden perustamisen johdosta menetettävät työpaikat korvataan ja että työpaikkojen säilymistä tarkoin seurataan sekä että tarvittaessa ryhdytään asian vaatimiin toimenpiteisiin".

Läheskään kaikkia menetettäviä työpaikkoja Metsähallitus ei pysty korvaamaan. Hammastunturin erämaan retkeilyrakenteiden huolto ja ylläpito merkitsee reilua vuoden työpanosta. Täten yksi huoltomiehen työpaikka tulee vakinaistaa (nykyisin työ tehdään velvoiterahoilla). Virkistyspalveluiden tehostamisella ei muita työpaikkoja voida korvata. Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen yleinen kehittäminen, esim. opastuskeskusten perustaminen, tarjoaa joitakin työpaikkoja.

14.2.2 Vaikutukset metsäverotukseen

Metsähallitus on maksanut metsäveroa erämaan metsille lasketusta puhtaasta tulosta. Verotuksen piirissä on ollut metsämaata Inarissa 57 864 hehtaaria, Sodankylässä 8 595 hehtaaria ja Kittilässä 470 hehtaaria. Tämän suunnitelman toteutuessa metsämaata jää luonnontilaan Inarissa 42 780 hehtaaria, Sodankylässä 7 705 hehtaaria ja Kittilässä 470 hehtaaria. Nämä alueet poistuvat samalla metsätalouden verotuksesta.

Taulukossa 8 kuvataan muutosta, ts. kuinka paljon maata, verokuutiometrejä ja verotettavaa tuloa siirtyy metsäverotuksen ulkopuolelle. Laskelman perustana on käytetty vuoden 1991 veroperusteita.

Taulukko 8. Metsäverotuksen ulkopuolelle siirtyvä pinta-ala, verokuutiometrien määrä ja verotettava tulo.

	Inari	Sodankylä	Kittilä
Verotettavaa metsämaata, ha	42 780	7 705	470
Verokuutiometrejä (0,5 m ³ /ha)	21 390	3 853	235
Verotettava tulo (62,70 mk/m ³)	1 341 000	242 000	15 000

Inarin kunnallisvero on 18 penniä, kirkollisvero 1,5 penniä ja metsänhoitomaksu metsälautakunnalle 1,5 penniä (Metsähallituksella on ns. neljännesmaksuoikeus). Täten Inarin kunta menettää metsäveroa noin 240 000 markkaa vuodessa. Seurakunta ja metsälautakunta menettävät molemmat noin 20 000 markkaa vuodessa.

Sodankylän osalta verotulojen ja mh-maksun väheneminen on noin 50 000 markkaa, Kittilässä noin 3 000 markkaa.

Mm. Urho Kekkonen kansallispuistoa perustettaessa säädettiin, että metsäverotulot korvataan kunnille samansuuruisella vuotuisella maksulla. Tämän mukaisesti valtion tulisi korvata kunnille täysimääräisesti Hammastunturin erämaan perustamisesta aiheutuvat metsäverotulojen menetykset.

Metsähallitus siirtyy vuonna 1993 pinta-alaverotuksesta myyntiverotukseen. Muutos aiheuttaa pohjoisen kunnille huomattavia verotulojen menetyksiä. Metsähallitus on esimerkiksi maksanut vuosittain metsäveroa ns. korkeista alueista, vaikka ne ovat toimenpidekielossa. Verouudistuksen vaikutukset kunnallis-talouteen ovat toistaiseksi ratkaisematta.

14.3 Monikäyttö

14.3.1 Rakennukset ja rakenteet sekä niiden huolto. Valvonta

Hyväksyessään erämaalain eduskunta on edellyttänyt, että erämaalain täytäntöönpanoa on aktiivisesti seurattava lainsäädännön asianmukaisen toteuttamisen turvaamiseksi. Tämä merkitsee sitä, että seuraavat virkistyspalveluiden käyttö- ja investointikustannukset on sisällytettävä Metsähallituksen budjettiin.

Tupien polttopuu- ja jätehuolto ja tarvittava muu huolto ja korjaukset kuuluvat Metsähallituksen säännölliseen toimintaan. Samoin Metsähallitus huolehtii kelkkauran merkitsemisestä ja polkujen kunnosta, esimerkiksi pitkostien rakentamisesta ja uusimisesta.

Metsähallitus laatii ja ylläpitää opasteita.

Erävalvontaan sisältyy metsästyksen ja kalastuksen valvonnan ohella maastoliikenteen ja muun maankäytön valvontaa.

Seuraavassa on esitetty edellä mainittuihin tehtäviin kuluva työpanos ja työ- sekä materiaalikustannukset.

Työpanos

Rakenteiden huolto ja ylläpito	300 työpäivää
– 6 autiotupaa, 1 päivätupa, 1 varaustupa, 6 vuokratupaa, rantautumispaikkoja, noin 25 km polkuja	
Erävalvonta	30 työpäivää
Opastustoiminnan suunnittelu	40 työpäivää
<hr/>	
Vuotuinen työpanos yhteensä	370 työpäivää

Vuotuiset kustannukset

Palkkakustannukset	272 000 mk
- 1,6 työvuotta, palkat ja matkakustannukset, sis. sotun ja eläkevakuutusmaksut, a 170 000 mk	
Töissä tarvittava kalusto ja materiaali	80 000 mk
Vuotuiset kustannukset yhteensä	352 000 mk

14.3.2 Investoinnit

Rakentaminen ja peruskorjaus edellyttää investointeja. Seuraavassa esitetyt hankkeet tulevat tehtäväksi pääosin viiden vuoden kuluessa.

Kummitusojan polun pitkospuiden uusiminen v. 1994	220 000 mk
Uittokämpän kunnostus vuokratuvaksi v. 1994	200 000 mk
Liljeqvistin kämpän kunnostus v. 1995	150 000 mk
Muiden tupien peruskorjaukset	100 000 mk
Yhteensä	670 000 mk

15 TUTKIMUS**15.1 Tähänastinen tutkimus**

Hammastunturin erämaa ja muut lakisääteiset erämaat eivät ole olleet aiemmin ympäristöönsä suuremman mielenkiinnon kohteina, mutta eivät myöskään vähäisemmän. Niinpä ne asiat, jotka tunnetaan virallisten erämaiden ulkopuolelta, tunnetaan yleensä myös erämaista. Samoin, jos jokin asia on selvittämättä erämaissa, on se yleensä sitä myös erämaiden ulkopuolella, muun muassa kansallispuistojen erämaa-osaissa. Esimerkiksi selkärangattomat eläimet tunnetaan puutteellisesti koko Metsä-Lapissa, ja ei kovin hyvin missään Suomessa.

Kasvitieteellisellä tutkimuksella on pitkät perinteet Inarissa. Utsjoki ja Inari olivat ne pitäjät, jotka ulkomailla opittiin ensiksi Suomesta tuntemaan. Tämä on pappi Jacob Fellmanin ansiota. Hänen pitäjäflooransa painettiin Keisarillisessa Tiedeseurassa Moskovassa vuonna 1835. Paavo Kallio kertoo kirjassaan Kevo: "Se tuotti arvonantoa maallemme. Kasvitieteilijät muualla eivät usein olleet tienneet sellaisen maan kuin Suomi olevan olemassakaan, puhumattakaan Utsjoen pitäjästä." Turun yliopiston Kevon tutkimusasema on sittemmin, 1950-luvulta alkaen, tehnyt ansiokasta floristista ja faunistista perustutkimusta. Aseman tutkijat ovat mm. kartoittaneet Hammastunturin erämaan kasvillisuutta.

Metsäntutkimuslaitos on tehnyt sekä ekologista perustutkimusta että soveltavaa tutkimusta. Metsänrajakysymykset jopa aloittivat metsäntutkimuksen Suomessa. Yleensä ottaen pohjoinen on aina kiehtonut eri alojen tutkijoita, jopa enemmän kuin alueiden merkitys on suhteessa muihin alueisiin.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on selvittänyt mm. erämaavesien kalastoa ja kalataloutta sekä tehnyt poroon ja porotalouteen liittyviä tutkimuksia. Geologit ovat selvittäneet myös erämaiden kallioperää ja maaperää. Ivalojoen ympäristön kulturalöydöt aiheuttivat paikallisesti yksityiskohtaisia geologisia kartoituksia. Geokemialliset selvitykset edustavat viime vuosien geologista perusselvitystä.

Arkeologisesti Hammastunturin alue on puutteellisesti selvitetty.

Lapin vesi- ja ympäristöpiiri on selvittänyt erämaavesien laatua, mm. puskurikykyä happamoitumista vastaan.

Historioitsijat ovat selvittäneet saamelaisten historiaa ja kulttuuria. Kielitieteilijät selvittävät mm. saamenkielistä paikannimistöä.

Erämaat eivät ole suljettu ekosysteemi. Niinpä kaikki subarktinen tutkimus, mitä Lapissa on tehty ja tehdään, koskettaa myös karttarajoin määriteltyjä erämaita, esimerkiksi monitieteelliset metsävaurioselvitykset.

Paitsi varsinaisia tutkimuksia, erämaihin on kohdistunut kartoituksia ja inventointeja. Esimerkiksi maanmittaushallitus on laatinut topografiset kartat, jotka muodostavat perustan paikkaan sidotulle tutkimukselle. Metsähallitus on inventoinut erämaiden metsät ja eri kasvupaikat. Metsähallituksen kuviotietorekisteri ja kartat sisältävät maaperä- ja puustotietojen ohella hallinnollisia tietoja esimerkiksi vuokrasopimuksista, rajoista ja kämpistä.

Lintuharrastajat ovat selvittäneet linnustoa. Poromiehillä, metsästäjillä ja kalastajilla on päässään huomattavan paljon kirjoittamatonta tietoa erämaaluonnosta.

15.2 Tutkimuksen tarve

Luonnontieteellinen tutkimus on ehkä pisimmällä. Sen sijaan erilaisia ympäristötaloustieteellisiä ja ympäristösosiologisia tutkimuksia on alettu vasta tehdä. Erämaiden itseisarvo erämaina nyt ja tulevaisuudessa, erämaiden säilyttäminen, maankäyttö, erämaiden merkitys ihmisille ja merkitys vetovoimatekijöinä matkailulle ja kunnille ovat ehkä keskeisimpiä kysymyksiä, jotka odottavat ratkaisuja.

Erämaakomitea esitti mietinnössään lukuisia erämaiden säilyttämistä ja erämaiden maankäytön ohjausta tukevia, tutkimusta palvelevia hankkeita.

Erämaiden hoito- ja käyttösuunnitelmien perustaksi Metsähallitus on tilannut Geologiselta tutkimuskeskukselta, Lapin vesi- ja ympäristöpiiriltä, Turun yliopistolta ja Museovirastolta perusselvityksiä Hammastunturin erämaasta. Ne on esitetty Hammastunturin erämaan perusselvitysosassa.

Metsähallitus on tilannut ja tilaa tutkimuslaitoksilta, yliopistoilta ja muilta asiantuntijoilta selvityksiä myös muiden erämaiden luonnosta ja tähänastisesta käytöstä.

Arktinen keskus on selvittänyt yhdessä tutkijoiden, päättäjien ja erämaan käyttäjien kanssa tutkimustarpeita. Useat hankkeet ovat käynnistyneet tai käynnistymässä osana Suomen erämaatutkimusohjelmaa.

15.3 Suomen erämaatutkimusohjelma 1993–1996

Erämaakomitean mietintö, erämaakeskustelu ja erämaalain säätäminen aiheutti suuren yleisen ja myös tutkimuksellisen mielenkiinnon erämaihin.

Arktinen keskus on koonnut eri alojen tutkijoita erämaatutkimusohjelmaan, jota se koordinoi. Projektiin osallistuu tutkijoita eri yliopistoista ja tutkimuslaitoksista. Tutkimusaiheet kattavat hyvin erilaisia kysymyksiä, ekologisia perusselvityksiä, ympäristötaloustiedettä ja -sosiologiaa, historiaa, kielitiedettä, erämaafilosofiaa. Osa tutkijoista tekee virkatyötä, osa on hankkinut ulkopuolista rahoitusta tutkimushankkeille. Rahoitus on osittain järjestämättä.

Samanaikaisesti erämaatutkimusohjelman kanssa jatkuu em. tutkimusohjelman ulkopuolella tai siihen enemmän tai vähemmän kiinteästi liittyen erilaisia, erämaita koskevia tutkimuksia, inventointeja ja tietokantojen perustamisia. Niitä tekevät mm. Geologinen tutkimuskeskus, Lapin vesi- ja ympäristöpiiri, Metsätutkimuslaitos, vesi- ja ympäristöhallitus, eri yliopistot ja niiden biologiset asemat, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Saamelaisinstituutti ja Metsähallitus.

Seuraavassa esitellään lyhyesti Suomen erämaatutkimusohjelman ne osahankkeet, joista on olemassa yksilöity tutkimussuunnitelma. Hankkeet liittyvät erämaiden historiaan, alkuperäisväestöön, virkistyskäyttöön, luonnollisiin ja ihmistoiminnan aiheuttamiin häiriötekijöihin, perusbiologiaan sekä taloustieteeseen.

Tutkimushankkeet on esitetty teemoittain. Hankkeesta esitetään sen nimi, tutkija, työnantaja ja tutkimusaikataulu, jos ne ovat tiedossa.

15.3.1 Mikä on erämaa?

Erämaan käsite ja erämaa-vaikutelman kokemisen metsälliset edellytykset
MH Ville Hallikainen, Metsäntutkimuslaitos, 1991–1996.

Metsäpaloherkkyys ja palojen merkitys jääkauden jälkeisissä pioneerimetsissä
FL Kaarina Sarmaja-Korjonen, Helsingin yliopisto, 1993–1995.

Metsänraja-seutujen luonnontilaisten havupuuvältaisten metsien rakennetyypit ja rakenne
LuK Pirjo Leppäniemi, MH Ville Hallikainen ja FT Pentti Sepponen, Metsäntutkimuslaitos, 1992–1995.

15.3.2 Mikä on erämaiden merkitys?

Erämaan kulttuuriset merkitykset, vertaileva tutkimus pohjoisista erämaista
prof. Juha Pentikäinen, Helsingin yliopisto, 1992–1995.

Erämaaluonto matkailun sekä virkistys- ja vapaa-ajan ympäristönä ja näyttämönä
yht.tiet.yo Seppo Lohiniva, Metsäntutkimuslaitos, 1992–1993.

Erämaiden taloudellinen arvottaminen
TTM Arto Naskali. Tutkimus valmistuu v. 1994

Valtion metsät ja yhteiskunnallinen hyvinvointi
MMT, VTK Olli Saastamoinen

15.3.3 Kuinka erämaita käytetään?

Pohjoinen metsänraja ja ihminen sen tuntumassa Holoseenikaudella
FT Sheila Hicks, Oulun yliopisto, Tutkimus valmistuu v.1993.

Pohjois-Lapin eroosioherkkien erämaa-alueiden luonnonhistoria
FK Mia Kotilainen, Helsingin yliopisto. Tutkimus valmistuu vuonna 1994.

Asutus, yhteiskunta ja luonnonvarojen käyttö Inarissa esihistoriallisella ja historiallisella ajalla.
FL Cristian Carpelan, Helsingin yliopisto.

Erämatkailutuotteet ja niiden tuotanto Suomessa
FT Pentti Sepponen, MH Ville Hallikainen, MTI-opisk. Kirsti Koukkari, MTI-opisk. Sari Peura ja yht.tiet.yo. Seppo Lohiniva, Metsäntutkimuslaitos, 1992–1993.

Erämaiden sosiaalisen kapasiteetin käsite ja tapaustutkimus kahden erämaavaikutelmaisen alueen sosiaalisesta kapasiteetista

MH Ville Hallikainen, Yht.tiet.yo. Seppo Lohiniva, LuK Jarkko Saarinen ja FT Pentti Sepponen. Metsäntutkimuslaitos ja Oulun yliopisto, 1992-1993.

Vertaileva tutkimus arktisten alueiden maankäyttöratkaisuista erityisesti alkuperäiskansojen oikeuksien ja kestäväen kehityksen periaatteen näkökulmasta

OTT Kaisa Korpijaakko, Lapin yliopisto, 1992-1994.

15.3.4 Kuinka erämaita tulisi hoitaa?

Lahopuun merkitys hyönteisfaunan luonnonsuojelubiologisenä indikaattorina
FK Anna-Liisa Sippola, Arktinen keskus.

Erialaisten metsänkäsittelytapojen vaikutus metsäsienten yhteisörakenteeseen pohjoisissa erämaametsissä

FL Jukka-Pekka Jäppinen ja FL Heikki Kotiranta, VYH, 1991-1995.

Metsänhoidon vaikutukset erämaalintujen yhteisö- ja yksilöekologiaan

FK Esa Luhta ja FK Jukka Jokimäki. Jyväskylän yliopisto ja Arktinen keskus.

15.4 Tutkimuksen merkityksestä erämaiden käytön ohjaukselle

Tutkimukselle on ominaista se, että tulokset tulevat hitaasti. Samoin jonkinlaisena ongelmana on ollut se, että tutkimustulokset tulevat irrallisina. Tietojen kokoaminen ja yhteenvedon tekeminen jää usein tulosten käyttäjän tehtäväksi. Erämaatutkimusohjelma poistanee tätä puutetta, koska ohjelman alle on koottu eri alojen tutkijoita.

Joskaan tutkimus ei ehkä pysty antamaan selkeitä vastauksia esimerkiksi erämaiden käytön ohjaukselle, se pystyy jo varhaisessa vaiheessa nostamaan esille oikeita kysymyksiä päättäjiin mietittäväksi. Suuri on myös tutkijoiden merkitys keskustelun virittämisessä tärkeistä asioista.

LAUSUNTOJEN YHTEENVETO

Lausuntopyynnöt ja saadut lausunnot

Metsähallitus lähetti lausuntopyynnön kaikkiaan 44 organisaatiolle, yhteisölle, eturyhmälle ja järjestölle. Niistä 27 antoi lausunnon. Lausunnon antaneista 14 edustaa paikallisia ihmisiä, 8 Lapin läänin aluetta ja 4 tutkimuslaitoksia ja valtakunnallista hallintoa.

Lausunnonantaneista 10 edustaa hallintoa, 8 elinkeinoelämaa (esim. paliskunnat), 5 luonnonsuojelua, 2 tutkimusta ja 2 kylätoimikuntia.

18 tahoja, joilta lausunto pyydettiin, eivät ole sitä antaneet. Näihin kuuluvat mm. matkailu- ja retkeilyala, moottorikelkkailijat ja Sodankylän kunta. Voidaan tulkitä, että työ tyydyttää näitä tahoja.

Yleisarviointi työstä

Suunnitelma ja erityisesti siihen liittyvä perusselvitysosa on otettu vastaan hyvin. Kaksiosaisen työn muotoon, rakenteeseen, ja asioiden esitystapaan ei puuttuta yhdessäkään lausunnossa, joten se on ilmeisesti ollut onnistunut. Myöskään perusselvityksen tai itse suunnitelman asiasisältöä, sen oikeellisuutta, täsmällisyyttä, riittävyttä tai puutteita ei paria poikkeusta lukuunottamatta arvostella.

Työn vastaanotto osoittaa, että käytetty osallistuvan suunnittelun metodiikka oli oikeaanosunut ratkaisu, ja siksi tulevat suunnitelmat voidaan tehdä jatkossakin samalla menetelmällä.

Yleisarviointia suunnitelman esityksistä

Lausunnoissa ei ole tullut esiin juuri mitään uutta asiaa tai perusteita, jotka eivät ole olleet suunnitelman laatijan tiedossa. Päinvastoin, lausunnonantajat ovat kritiikissään puuttuneet asioihin, jotka on esitetty joko perusselvityksessä tai itse suunnitelmassa. Näin tietysti pitääkin olla. Tätä vartenhan perusselvitykset laadittiin.

Useissa esityksissä halutaan rajoituksia tai säätelyä asioihin, jotka eivät ole Metsähallituksen ratkaistavissa hoito- ja käyttösuunnitelmalla. Näitä ovat mm. koneellisen kullankaivun, ilma- ja vesiliikenteen ja porotalouden rajoittaminen tai säätely. Toimintoja säätelee niiden oma lainsäädäntö, jonka yli suunnitelma ei voi mennä. Lausunnonantajat eivät ole joko tienneet tätä, tai kun he ovat sen tienneetkin, he ovat silti halunneet nostaa esiin tärkeinä pitämiään esityksiä.

Vuolassanaisimpia ovat olleet Arktinen keskus, Ylä-Lapin ympäristönsuojeluyhdistys, vesi- ja ympäristöhallitus, Museovirasto, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Inarin kunta, Lapin maakuntaliitto, Inergia Oy ja Saamelaisvaltuuskunta. Elinkeinoelämän edustajat, mm. paliskunnat, ovat vähäsanaisia. Esimerkiksi Ivalon paliskunta tyytyy toteamaan lakonisesti, että "paliskunnan osalta suunnitelma on tyydyttävä".

Suhtautuminen suunnitelman esityksiin on kolmenlaista:

- 1 Lausunnonantaja ei ole kommentoinut kuin joitakin suunnitelman esityksiä. Tämä on yleistä.
- 2 Lausunnonantaja on itsekkin halunnut korostaa suunnitelman esityksiä. Tämäkin on varsin yleistä
- 3 Lausunnonantaja on kritisoinut jotakin, yleensä toimialaansa kuvaavaa esitystä.

Eniten kannanottoja on tullut liikenteestä ja liikkumisesta koneellisin kulkuneuvoin, koneellisesta kullankaivuusta, hakkuista ja niiden ympäristövaikutuksista, muiden käyttömuotojen ympäristövaikutuksista ja suunnitelman talousvaikutuksista. Metsästys, kalastus, keräily, retkeily ja maanvuokraus on sivuutettu vähemmän kommentein.

Paikallisesti suunnitelma on hyväksytty lähes sellaisenaan. Erityisesti paikkakuntalaisia ilahduttaa perinteisten metsästys, kalastus ja liikkumisoikeuksien säilyminen. Poikkeuksen yleisestä linjasta tekee Ylä-Lapin ympäristönsuojeluyhdistys, joka vaatii, että suunnitelma on laadittava hakkuiden osalta uudelleen, erämaakomitean mietinnön pohjalta.

Ylä-Lapin ympäristönsuojeluyhdistyksen ohella vesi- ja ympäristöhallitus on kriittinen kaavaillen lainsäädännön muutoksia ilma-, vesi- ja maastoliikenteen sekä koneellisen kullankaivun rajoittamiseksi. Hakkuiden ympäristövaikutusten suhteen vesi- ja ympäristöhallitus päätyy täysin päinvastaiseen johtopäätökseen kuin Ylä-Lapin ympäristönsuojeluyhdistys. Se ei ole täysin vakuuttunut esim. uhanalaisten lajien säilymisestä. Ylä-Lapin ympäristönsuojeluyhdistys on puolestaan varma, että hakkuiden rajoittaminen ja kulontorjunta passiivisena luonnonsuojeluna johtavat useiden eläinlajien katoamiseen.

Ehkä selvimmin kritiikki jakautuu talvisen maastoliikenteen osalta. Paikallisesti nykyinen, suunnitelman mukainen käytäntö koetaan hyvänä. Paliskunnat (Sallivaaraa lukuunottamatta) eivät kommentoi lainkaan maastoliikenneosaa. Ne luottavat ilmeisesti Metsähallituksen haluun ja kykyyn säädellä maastoliikennettä. Metsähallitushan voi tarvittaessa milloin tahansa rajoittaa maastoliikennettä (Erämaalaisissa ei ole mainintoja maastoliikenteestä, vaan sitä säädellään maastoliikennelaililla). Luonnonsuojelujärjestöt korostavat valvonnan ja ohjauksen ja tarvittaessa rajoitusten merkitystä. Vesi- ja ympäristöhallitus haluaa saada myös talvisen maastoliikenteen erittäin vähäiseksi.

Lapin paliskunta, Saariselän kylätoimikunta ja riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos korostavat suunnitelman toteuttamisen seuranta.

Saamelaisvaltuuskunnan edustaja oli asiantuntijajäsenenä työn ohjausryhmässä. Edustaja ei suunnitelman laatimisen aikana osallistunut juuri lainkaan ohjaukseen. Lausuntonsa liitteenä saamelaisvaltuuskunta kuitenkin esitti elinkeino- ja ympäristöjaostonsa muistion ja pöytäkirjan ja työvaliokuntansa kannanoton suunnitelmaan, valittaen julkisesti, että niitä ei oltu otettu huomioon suunnitelmaan laadittaessa. Koska saamelaisvaltuuskunta ei ollut työn aikana esittänyt em. papereita ja koska se ei ollut maininnut niiden olemassaolosta, ei niitä tietenkään oltu ottaa huomioon. Tilanne ratkaistiin neuvottelussa saamelaisvaltuuskunnan kanssa. Valtuuskunta asetti uuden edustajan, ja hänen kanssaan suunnitelma tarkistettiin vielä kohta kohdalta. Tarkistus aiheutti joitakin saamelaisien oikeuksia ja näkökohtia korostavia periaatteellisia lisäyksiä ja myös konkreettisia muutoksia. Esimerkiksi siemenpuuhakkuut korvattiin muilla, puustoa enemmän jättävillä hakkuutavoilla. Valtuuskunnan vaatimuksia muut kansalaiset osittain tai kokonaan poissulkeviin erityisoikeuksiin metsästyksessä, kalastuksessa ja maastoliikenteessä ei hyväksytty.

METSÄHALLITUS

Metsähallitus

 L
 2 2. 01. 96
 Ad 1361/622/94

 Viite
 Hänvisning Metsähallituksen kirje Dnro 1361/622/94, 3.6.1994

**HAMMASTUNTURIN ERÄMAA-ALUEEN HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN VAHVISTA-
 MINEN**

 Asia
 Ärende

Metsähallitus on lähettänyt erämaalain (62/91) nojalla ympäristöministeriön vahvistettavaksi Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman. Metsähallitus on hoito- ja käyttösuunnitelmaa laatiessaan kuullut laajalti eri tahojen edustajia ja asiantuntijoita sekä pyrkinyt ottamaan huomioon eri näkemyksiä ja tarpeita kuitenkin erämaalain henkeä noudattaen. Tätä menettelyä on pidettävä onnistuneena, koska erämaiden hoitoon ja käyttöön liittyy myös muun lainsäädännön nojalla tapahtuvaa toimintaa ja erämaalain säännökset itsessäänkin ovat osittain melko väljät. Siksi erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa on perusteltua käsitellä mahdollisimman kattavasti erämaa-alueen perustamistarkoitusta tukevia tai siihen vaikuttavia hankkeita ja toimia.

Kuten erämaalain perusteluissa edellytetään ympäristöministeriö on pyytänyt Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmasta lausunnot asianomaisilta ministeriöiltä sekä varannut mahdollisuuden lausunnon antamiseen Paliskuntain yhdistykselle ja Saamelaisvaltuuskunnalle. Lausunnoissa on esitetty eräitä huomionarvoisia näkökohtia erämaalain tavoitteiden mukaisen käytön ja muiden lakien, kuten muinaismuistolain ja kaivoslain välisistä suhteista sekä muiden erämaassa toimivien oikeuksista ja tarpeista. Ministeriö lähettää lausunnot Metsähallitukselle tiedoksi ja soveltuvin osin huomioon otettavaksi Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa toteutettaessa.

Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa tarkastellaan myös suunnitelman taloudellisia vaikutuksia. Tarkastelu on siltä osin aiheellinen, kuin se koskee suunnitelman toteuttamiseksi tarvittavia Metsähallituksen toimia ja voimavaroja. Sen sijaan alue- tai kunnallistaloudellisten vaikutusten arviointi ja mahdollisten haittojen kompensointi ovat selkeämmin muussa yhteydessä selvitettäviä ja ratkaistavia asioita. Ministeriö viittaa tässä yhteydessä valtiovainministeriön lausunnossa esitettyyn kannanottoon metsävevrotuksen muutosten vaikutuksista kuntien verotuloihin.

Suunnitelmassa asetetut tavoitteet Hammastunturin erämaa-alueen hoidolle ja käytölle sekä alueen jako mahdollisimman koskemattomana säilytettävään ydinosaan ja monikäyttöluonteiseen laitaosaan ovat erämaalain hengen mukaisia. Koska Hammastunturin alueen erämaaluonteiden merkitys ja monikäyttöarvot ovat viime vuosina edelleen korostuneet, on perusteltua, että luonnonmukaisen metsänhoidon piiriin suunniteltujen metsien pinta-alaa on supistettu yli puolella erämaakomitean esittämästä määrästä. Hakkuiden ulkopuolelle jäävät kaikki luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet ja kitumaa-alueilla olevat metsäiset alueet, mikä merkitsee 85% metsä- ja kitumaiden kokonaispinta-alasta.

Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan luonnonmukaisen metsänhoidon piiriin suunnitellut alueet, yhteensä 20 700 hehtaaria, on tarkoitus käsitellä jollakin hakkuutavalla 80 vuoden kuluessa. Hakkuukierto olisi siten varsin hidas ja hakkuut kohdistuisivat mäntyvaltaisiin metsiin, jotka luonnonoloisakin uudistuvat metsäpalojen takia suhteellisen säännöllisesti. Ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella metsien uudistamispinta-ala olisi keskimääräistä kokonaistavoitetta vähäisempi (noin 34 hehtaaria vuodessa). Väljennysluontoisten hakkuiden takia metsien peitteellisyys ja vanhojen metsien osuus eivät olennaisesti muuttuisi nykyisestä.

Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämiselle on keskeistä, että metsikön puusto jää hakkuiden jälkeenkkin rakenteeltaan vaihtelevaksi ja että jokaisella leimikkoalueella jätetään luonnon monimuotoisuudelle ja monikäytölle tärkeät alueet hakkuiden ulkopuolelle. Siksi alueiden luonnonarvot ja uhanalaisten eliölajien mahdolliset esiintymät tulee selvittää ennen hakkuusuunnitelmien tekemistä. Näin luodaan edellytykset sille, että Hammastunturin erämaa-alueen metsien käytön perusstrategiat toteutuvat sekä vähennetään mahdollisia riskitiriitoja luontaiselinkeinojen ja muun monikäytön etujen kanssa.

Ympäristöministeriölle antamassaan lausunnossa Saamelaisvaltuuskunta ja Paliskuntain yhdistys korostavat metsien käsittelytapojen ja neuvottelujen merkitystä yhteisymmärryksen ja hyväksynnän saavuttamiseksi. On lisäksi todettava, että erämaalaki ei velvoita hakkuisiin. Siksi Hammastunturin hoito- ja käyttösuunnitelman metsätalouden toimeenpanon edellytyksenä tulee olla, että luonnonmukainen metsänhoito voidaan toteuttaa mahdollisimman suuressa yhteisymmärryksessä eri tahojen kanssa. Ympäristöministeriö katsoo lisäksi, että Metsähallituksen tulee tehdä suunnitelman toteuttamisen ensimmäisen kymmenvuotiskauden lopulla kokonaisarvioharjoitetun metsätalouden vaikutuksista erämaa-alueen perustamistarkoituksen mukaiselle hoidolle ja käytölle sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin hoito- ja käyttösuunnitelman tarkistamiseksi. Samalla tulee selvittää, antavatko uusimmat tutkimustiedot ilmansaasteiden tai ilmastomuutoksen vaikutuksista aihetta muuttua valittuja toimintatavoitteita.

Kokonaisuutena ympäristöministeriö katsoo, että Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma täyttää hyvin tehtävänsä laajan erämaa-alueen hoitoa ja käyttöä ohjaavana asiakirjana.

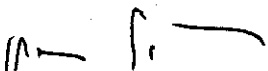
Ympäristöministeriö vahvistaa Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman sellaisena kuin se on Metsähallituksen viitekirjeen liitteenä ja ottaen huomioon mitä edellä on sanottu. Ympäristöministeriö on lisäksi valmis hyväksymään joustavasti erämaalain tarkoitusta edistävät hoito- ja käyttösuunnitelman muutosesitykset, jos lainsäädännössä tai muussa normistossa taikka hoidon ja käytön tavoitteissa mahdollisesti tapahtuvat muutokset antavat siihen aihetta.

Ympäristöministeri

Pekka Haavisto

Ylitarkastaja

Pekka Salminen

LIITTEENÄ

ympäristöministeriölle lähetetyt lausunnot

Aiemmin ilmestyneet Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 1 Ruhkanen, Marja, Sahlberg, Sari & Kallonen, Seppo 1992: Suojellut metsät valtionmailla vuonna 1991. 90 s.
- No 2 Ravela, Heikki (toim.) 1992: Metsähallituksen luonnonsuojelualueet. Toimintakertomus 1.1.1991–30.4.1992. 30 s.
- No 3 Lindholm, Tapio & Tuominen, Seppo 1993: Metsien puuston luonnontilaisuuden arviointi. 40 s. 2. painos 37 s.
- No 4 Hokkanen, Tatu & Ruhkanen, Marja 1992: Lintukuolemien vaikutus ruokki- ja tiirakantoihin Itäisen Suomenlahden kansallispuistossa vuonna 1992. 47 s. 2. painos 1994.
- No 5 Vauramo, Anu 1993: Korteniemen metsänvartijatila. 75 s.
- No 6 Hario, Martti & Jokinen, Markku 1993: Selkälökkitutkimus Itäisen Suomenlahden kansallispuistossa vuonna 1992. 16 s.
- No 7 Seppä, Heikki, Lindholm, Tapio & Vasander, Harri 1993: Metsäojitettujen soiden luonnontilan palauttaminen. 80 s. 2. painos 1994.
- No 8 Kurikka, Tuula & Lehtonen, Tanja 1993: Koloveden kansallispuiston kasvillisuus. 39 s.
- No 9 Leinonen, Reima 1993: Hiidenportin kansallispuiston, Porkkasalon ja Mustavaaran-Toivonsuon perhosinventointi vuonna 1992. 75 s.
- No 10 Oulasvirta, Panu & Leinikki, Jouni 1993: Tammisaaren kansallispuiston vedenalaisen luonnon kartoitus. Osa I. 92 s.
- No 11 Kouki, Jari 1993: Luonnon monimuotoisuus valtion metsissä – katsaus ekologisiin tutkimustarpeisiin ja suojelun mahdollisuuksiin. 88 s. 2. painos 1996.
- No 12 Potinkara, Oiva 1993: Suomun suurilta saloilta. 2. painos 141 s. 1996.
- No 13 Inkinen, Matti & Peura, Pekka 1993: Kansallispuistojen jätehuolto. Loppuraportti 15 kansallispuiston jätehuollon järjestämisestä ja strategioiden suunnittelusta. 38 s. 2. painos 1994.
- No 14 Toivonen, Heikki & Leivo, Anneli 1993: Kasvillisuuskartoituksessa käytettävä kasvillisuus- ja kasvupaikkaluokitus. Kokeiluversio. 96 s. 2. painos 1994.
- No 15 Järvi-Espoon Eräpartiolaiset ry. 1993: Nuuskinta '93. Retkeily Nuuksiossa. 80 s.
- No 16 Arponen, Aki 1993: Inarin hautumaasaaret. 38 s.
- No 17 Hokkanen, Tatu & Hokkanen, Marja 1993: Ruokin ja selkälökin vuoden 1993 pesintä ja pitkäaikainen kannankehitys Itäisen Suomenlahden kansallispuistossa. 36 s.
- No 18 Sulkava, Risto, Eronen, Päivi & Storränk, Bo 1994: Liito-oravan esiintyminen Helvetinjärven ja Liesjärven kansallispuistoissa sekä ympäröivillä valtionmailla 1993. 29 s.
- No 19 Haapasaari, Päivi 1994: Silakanpyytäjiä ja lohitalonpoikia – kalastusperinnettä Perämeren kansallispuistossa. 38 s.
- No 20 Mäkelä, Jyrki 1994: Kuusamon Valtavaaran seudun maalinnusto – linnuston rakenne ja vuosivaihtelu vuosina 1988–1992. 52 s.
- No 21 Karjalainen, Eeva 1994: Maaston kulumisen Seitsemisen kansallispuistossa. 68 s.
- No 22 Laine, Sirkku 1994: Kaskeaminen Telkkämäen luonnonsuojelualueella. 32 s.
- No 23 Mäkivuoti, Markku 1994: Perämeren kansallispuiston kiinteät muinaisjännökset. 38 s.
- No 24 Hanhela, Pentti 1994: Oulangan kansallispuiston tulvaniityt. 43 s.
- No 25 Luontotutkimus Enviro Oy 1994: Päijänteen kansallispuiston kasvillisuus. 75 s.

- No 26 Heinonen, Markku, Mikkola, Markku & Södersved, Jan 1994: Puurijärven – Isonsuon kansallispuiston luontoselvitys 1993. 89 s.
- No 27 Hirvonen, Heikki 1994: Laajalahden pesivän vesi- ja rantalinnuston muutokset vuosina 1984 –1993. 36 s.
- No 28 Lampolahti, Janne 1994: Euran Koskeljärven pesimälinnusto 1993. 42 s.
- No 29 Vauramo, Anu 1994: Linnansaaren torppa. 106 s.
- No 30 Peura, Pekka & Inkinen, Matti 1994: Lauhanvuoren ja Seitsemisen kansallispuistojen kävijät ja käyttö kesällä 1993. 51 s.
- No 31 Ryttäri, Terhi & Tukia, Harri 1994: Fiskarsinmäen lehto- ja niittyalueen kasvillisuus ja hoito. 58 s.
- No 32 Salo, Pertti & Nummela-Salo, Ulla 1994: Perämeren kansallispuiston kasvillisuus ja kasvisto. 98 s.
- No 33 Eidsvik, Harold K. & Bibelriether, Hans B. 1994: Finland's Protected Areas – A Technical Assessment. 37 s. 3rd edition 1995. 40 s. 2. painos 1996.
- No 34 Kauhanen, Olli 1994: Ulko-Tammio – jatkosodan linnake. 81 s.
- No 35 Penttilä, Reijo 1994: Kainuun vanhojen metsien kääpälajisto. 60 s. 2. painos 1996.
- No 36 Grahn, Tiina 1994: Puurijärvi–Isosuo – kansallispuisto kulttuurimaiseman keskellä. 32 s.
- No 37 Saarinen, Jarkko 1995: Urho Kekkonen kansallispuiston retkeily-ympäristön viihtyvyyttä. 77 s.
- No 38 Pihkala, Antti 1995: Perämeren kansallispuiston Ailinpietin kämpän restaurointi. 38 s.
- No 39 Kuusinen, Mikko, Jääskeläinen, Kimmo, Kivistö, Laura, Kokko, Anna & Lommi, Sampsa 1995: Indikaattorijäkälien kartoitus Kainuussa. 24 s.
- No 40 Sirén, Ari 1995: Jussarö – luotsi- ja kaivosyhteisö Tammisaaren ulkosaaristossa. 62 s.
- No 41 Oulasvirta, Panu & Leinikki, Jouni 1995: Tammisaaren saariston kansallispuiston vedenalaisen luonnon kartoitus. Osa II. 84 s.
- No 42 Heinonen, Jouni 1995: Miten yleisö kokee Saaristomeren kansallispuiston ja Ystävyyden puiston opastuskeskusten näyttelyt. 71 s.
- No 43 Raivio, Suvi (toim.) 1995: Talousmetsien luonnonsuojelu -yhteistutkimushankkeen väliraportti. 147 s. 2. painos 1996.
- No 44 Vauramo, Anu 1995: Kämpiltä kelokyltiin – Metsähallituksen suojellut rakennukset. 97 s.
- No 45 Mikkola-Roos, Markku 1995: Lintuvesien kunnostus ja hoito. 100 s.
- No 46 Nieminen, Sirpa 1995: Seitsemisen kansallispuiston Koveron perinnetilan kasvillisuus. 62 s.
- No 47 Nironen, Markku & Soramäki, Jussi 1995: Marjovuoren luonnonsuojelualueen kasvillisuus. 66 s.
- No 48 Aapala, Kaisu & Lindholm, Tapio 1995: Valtionmaiden suojellut suot. 155 s.
- No 49 Leinikki, Jouni & Oulasvirta, Panu 1995: Perämeren kansallispuiston vedenalainen luonto. 86 s.
- No 50 Miettinen, Mika 1995: Pilkkasiiven sekä muiden vesilintujen kanta ja poikueiden menestyminen Saaristomeren ulkosaaristossa 1992. 29 s.
- No 51 Syrjänen, Kimmo 1995: Meriotakilokki Korppoon Jurmossa. 49 s.
- No 52 Tynys, Tapio (toim.) 1995: Hammastunturin erämaa – luonto ja käyttö. 171 s.
- No 53 Keränen, Saara, Heikkilä, Raimo & Lindholm, Tapio 1995: Kuhmon Teerilososuon ja Suoniemensuon soidensuojelualueiden rajausten ekologinen arviointi. 50 s.
- No 54 Lehikoinen, Esa & Aalto, Tapio 1996: Mynämäenlahden ja sen linnuston kehitys, nykytila ja merkitys. 74 s.

- No 55 Kotiluoto, Riitta, Talvia, Outi & Toivonen, Heikki 1996: Helvetinjärven kansallispuiston kasvillisuus I. 99 s.
- No 56 Suikki, Anneli 1996: Eräiden Mikkelin läänin soiden biotooppikartoitus. 96 s.
- No 57 Järventausta, Kari 1996: Perhostutkimuksia erällä Etelä-Suomen luonnonsuojelualueilla. Osa 1: Puurijärvi - Isosuo, Kurjenrahka, Torrnsuo, Kurasmäki, Tammimäki ja Lenholm. 86 s.
- No 58 Järventausta, Kari 1996: Perhostutkimuksia erällä Etelä-Suomen luonnonsuojelualueilla. Osa 2: Nuuksio, Liesjärvi, Tervalamminsuu, Purinsuo, Tartlamminsuu, Luutasuo ja Luutaharju. 92 s.
- No 59 Miettinen, Mika 1996: Saaristomeren kansallispuiston eteläosan ja eteläisen Selkämeren pesimälinnusto 1993. 42 s.
- No 60 Kotiluoto, Riitta, Talvia, Outi & Toivonen, Heikki 1996: Torrnsuon kansallispuiston kasvillisuus. 104 s.
- No 61 Ylhäisi, Jussi & Nironen, Markku 1996: Päijänteen kansallispuiston virkistyskäyttö. 69 s.
- No 62 Kutvonen, Harri 1996: Liesjärven kansallispuiston maaperägeologinen edustavuus. 71 s.

Sarja B

- No 1 Metsähallitus 1993: Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet. Valtion omistamien luonnonsuojelualueiden tavoitteet, tehtävät ja hoidon yleislinjat. 55 s.
- No 2 Metsähallitus 1993: Kiinteiden muinaisjäännoisten hoito-opas. 46 s.
- No 3 Ruhkanen, Marja (toim.) 1993: Metsähallituksen luonnonsuojelualueet. Toimintakertomus 1992. 29 s.
- No 4 Metsähallitus 1993: Laajalahden luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 34 s. 2. painos 1995.
- No 5 Metsähallitus 1993: Koloveden kansallispuiston runkosuunnitelma. 52 s. 2. painos 1994.
- No 6 Metsähallitus 1993: Telkkämäen luonnonsuojelualueen runkosuunnitelma. 46 s.
- No 7 Peura, Pekka & Inkinen, Matti 1993: Kansallispuistojen jätehuolto. Jätehuolto-opas. 48 s.
- No 8 Metsähallitus 1994: Punassuon soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 14 s.
- No 9 Arkkitehtitoimisto Antti Pihkala 1994: Perämeren kansallispuisto. Rakentamishojeet. 36 s.
- No 10 Finnish Forest and Park Service 1994: Principles of protected area management. 48 s. 2. edition 1996.
- No 11 Hokkanen, Marja (toim.) 1994: Metsähallituksen luonnonsuojelualueet. Toimintakertomus 1993. 41 s.
- No 12 Metsähallitus 1994: Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut 1972-30.6.1994. Forststyrelsens naturskyddspublikationer 1972-30.6.1994. 86 s.
- No 13 Heikkilä, Hanna & Lindholm, Tapio 1994: Seitsemisen kansallispuiston ojitettujen soiden ennallistamissuunnitelma. 127 s.
- No 14 Metsähallitus 1994: Vehoniemenharjun luonnonsuojelualueen luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelma. 19 s.
- No 15 Metsähallitus 1994: Perämeren kansallispuiston runkosuunnitelma. 42 s.
- No 16 Kyöstilä, Maarit, Lindgren, Leif, Vasama, Arja & Wolff, Lili-Ann 1994: Luontoppaan opas. 96 s.
- No 17 Metsähallitus 1994: Linnansaaren kansallispuiston runkosuunnitelma. 71 s.

- No 18 Kaksonen, Sirpa (toim.) 1994: Metsähallituksen luonnonsuojelun julkaisusarjat ja niihin kirjoittaminen. 54 s. 2. painos 1995.
- No 19 Below, Antti 1994: Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden tutkimus. 56 s.
- No 20 Metsähallitus 1994: Ruunaan luonnonsuojelualueen runkosuunnitelma. 53 s.
- No 21 Metsähallitus 1994: Saaristomeren kansallispuiston runkosuunnitelma. 64 s.
- No 22 Metsähallitus 1994: Pisan luonnonsuojelualueen runkosuunnitelma. 36 s.
- No 23 Hokkanen, Marja (toim.) 1995: Metsähallituksen luonnonsuojelualueet. Toimintakertomus 1994. 42 s.
- No 24 Metsähallitus 1995: Langinkosken luonnonsuojelualueen runkosuunnitelma. 40 s.
- No 25 Heikkilä, Hanna & Lindholm, Tapio 1995: Metsäojitettujen soiden ennallistamisopas. 101 s.
- No 26 Alanen, Aulikki, Leivo, Anneli, Lindgren, Leif & Piri, Eino 1995: Lehtojen hoitopas. 128 s.
- No 27 Marjokorpi, Antti 1995: Linnansaaren kansallispuiston valkoselkätikka-alueiden hoitosuunnitelma. 71 s.
- No 28 Metsähallitus 1996: Seitsemisen kansallispuiston runkosuunnitelma. 54 s.
- No 29 Metsähallitus 1996: Seitsemisen kansallispuiston Koveron perinnetilan erityisuunnitelma. 37 s.
- No 30 Nykänen, Riitta 1996: Oppimaan luonnonsuojelualueille. 76 s. 2. painos. 1996
- No 31 Vauramo, Anu (toim.) 1996: Metsähallituksen luonnonsuojelualueet. Toimintakertomus 1995. 44 s.
- No 32 Hammastunturin erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma. 72 s.